

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Att skydda barnet (mot sig själv)

En kvalitativ studie om ”annat socialt nedbrytande beteende” och barnets bästa i LVU-domar

Emelie Karlsson och Linnéa Helsing

Kandidatuppsats (SOPB63)
Aktuell termin: VT 2023
Handledare: Staffan Blomberg

Abstract

Author: Linnéa Helsing och Emelie Karlsson

Title: Protecting the child (against themselves) - A qualitative study on the best interest of the child and other socially destructive behavior in LVU judgments. (translated title)

Supervisor: Staffan Blomberg

According to the Swedish Care of Young Persons Act (LVU), rulings regarding compulsory care should be independent from aspects of gender, ethnic or social background. This paper aims to examine on what grounds youths are taken into compulsory care according to the prerequisite “other socially destructive behavior” stated in 3 § LVU. Meanwhile, how administrative courts apply the concept of the child's best interest in their rulings were also analyzed. To identify possible differences, a qualitative content analysis of rulings from administrative courts across 12 different jurisdictions in Sweden was concluded. The empirical data consisted of 16 cases involving girls and 18 cases involving boys, spanning from 1 January 2023 until 24 April 2023. All cases are related to the prerequisite “other socially destructive behavior” stated in 3 § LVU. While reviewing the results, Yvonne Hirdman’s gender theory was applied. The findings indicate general differences in cause behind compulsory care of girls and boys. Aspects such as deviant behavior, sexual behavior or mental health issues are more prominent for girls whilst violent behavior or involvement in criminal activities distinguishes boys’ rulings. Interestingly, the findings show that there are rarely any arguments presented as to why compulsory care is in the best interests of the child. Therefore, what is in the best interest of the child is not always extensively discussed and as the reader of the LVU court judgments, the child’s best interest has to be derived from the arguments, since it is not clearly stated.

Keywords: “compulsory care”, “gender”, “anti-social behavior”, “the principle of the best interests of the child”, “LVU (the care of young persons act)”

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	5
1.1 PROBLEMFÖRMULERING.....	5
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING.....	7
1.3 RELEVANS FÖR SOCIALT ARBETE.....	7
2. BAKGRUND	8
2.1 LAG (1990:52) MED SÄRSKILDA BESTÄMMELSER OM VÅRD AV UNGA.....	8
2.2 BARNETS BÄSTA.....	8
3. TIDIGARE FORSKNING	9
3.1 SÖKPROCESS.....	9
3.2 KÖNSSKILLNADER INOM LVU.....	9
3.3 BETEENDEN KOPPLAT TILL KÖN.....	10
3.4 BARNETS BÄSTA I DEN RÄTTSLIGA PROCESSEN.....	12
3.5 BARNETS BÄSTA OCH SOCIALSEKRETERARE.....	13
4. TEORI	14
4.1 SOCIALKONSTRUKTIVISM.....	14
4.2 GENUSTEORI.....	15
5. METOD	15
5.1 METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN.....	17
5.2 URVAL OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT.....	19
5.3 BEARBETNING OCH ANALYS.....	20
5.4 METODENS TILLFÖRLITLIGHET.....	22
5.5 ETISKA ÖVERVÄGANDE.....	23
6. ANALYS OCH RESULTAT	24
6.1 HUR BARNETS BÄSTA UTTRYCK I DOMARNA / FÖREKOMSTEN AV BARNETS BÄSTA.....	24
6.2 BARNETS BÄSTA OCH BARNETS INSIKT.....	26
6.3 AVVIKELSE (OCH OLÄMPLIGA MILJÖER).....	28
6.4 MILJÖ OCH UMGÄNGE.....	31
6.5 SEXUELLT BETEENDE OCH PARTNERSKAP.....	33
6.6 PSYKISK OHÄLSA.....	37
6.7 VÅLD.....	40
7. AVSLUTANDE DISKUSSION	43
8. REFERENSLISTA	46

Förord

Vi vill börja med att rikta ett stort tack till varandra för ett bra samarbete med mycket skratt samt intressanta och givande diskussioner. Vi vill även rikta ett stort tack till våra respektive för att ha tagit hand om allt praktiskt i hemmet och funnits där när vi har haft fullt upp med skrivandet. Tack till Rosie och Lotta för att ni haft ork och lagt tid på att korrekturläsa vår uppsats och kommit med viktiga synpunkter. Slutligen tack till vår handledare Staffan Blomberg för handledning och bollplank.

Linnéa Helsing och Emelie Karlsson

Lund augusti 2023

1. Inledning

Intresset för studiens forskningsområde uppkom efter att vi läst en granskning av Ekot som visar att när det kommer till 3 § LVU blir flickor oftare omhändertagna av sexuella orsaker än pojkar, inom rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende". Sexuella orsaker är sällan det enda skälet till att flickor blir omhändertagna men det benämns oftare hos flickor än hos pojkar som en av anledningarna (Sveriges radio 2023). Oberoende av kön, etnisk eller social bakgrund ska alla behandlas lika inför lagen. En studie av Schlytter (1999) visar att så inte är fallet i rättstillämpningen kring rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" då flickor och pojkar bedöms olika. Flickor blir bedömda enligt normer som inte framgår i lagtexten eller i förarbeten, vilket innebär en vidgning av rekvisitets innehåll jämfört med förarbetenas riktlinjer. Dessa normer är på många sätt knutna till flickans kropp och reglerar sociala situationer som är vanligare bland flickor än pojkar och vilket gör att flickor diskrimineras (Schlytter 1999, s.16; s.135f). Schlytters (1999) resultat kopplat till Ekots granskning pekar mot att bedömningen kring kön inom tvångsomhändertagande fortfarande är ett aktuellt problem i dagens samhälle. Det blir därför intressant att studera vilka normer som ligger till rådgighet i beslut om LVU idag.

1.1 Problemformulering

Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, är en tvångslagstiftning som syftar till att skydda och ge stöd till barn när de riskerar att fara illa. Denna lag tillämpas när samtycke till en stödinsats inte finns och behandling därför inte går att utföra på frivillig väg. Samt att det föreligger ett missförhållande med anknytning till den unges hemmiljö (2 §) eller den unges egna beteende (3 §). Dessa missförhållanden ska också vara till den grad att det medför en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas (Socialstyrelsen 2020a, s.34f). För att 3 § LVU ska vara uppfyllt ska den unges beteende uppfylla kraven för antingen missbruk, brottslig verksamhet eller "annat socialt nedbrytande beteende" (Socialstyrelsen 2020a s.76). Ett "annat socialt nedbrytande beteende" innebär att en ungdom avviker från de grundläggande normer som finns i samhället och att beteendet leder till en påtaglig risk för hälsan eller utvecklingen (ibid. s.81f). Denna studies fokus är på 3 § LVU och rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" med utgångspunkt i hur beslutet om tvångsvård tas utifrån ett genusperspektiv och barnets bästa.

I Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (2018:1197) ingår artikel 3 som beskriver att barnets bästa ska beaktas i alla beslut som rör barnet och denna artikel ska vidtas i domstolar samt lagstiftande organ. Sverige har införlivat innehållet i konventionens artiklar i LVU-lagstiftningen och i 1 § 5 stycket LVU går att utläsa “Vid beslut enligt denna lag ska vad som är bäst för den unge vara avgörande” (Socialstyrelsen 2009, s.17). I 1 § 3 stycket LVU står det skrivet att vård med stöd av 3 § får beredas den som har fyllt 18 men inte 20 år. Detta om sådan vård med hänsyn till den unges behov och personliga förhållanden i övrigt är lämpligare än någon annan vård och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med den unges samtycke (1990:52). I denna text syftar därför begreppet barn på åldern 0–20 år. Även begreppet ungdom eller den unge kommer att användas och detta likställer vi med barn.

Årligen får cirka 30 000 barn och ungdomar vård utanför hemmet, exempelvis familjehem eller HVB-hem. Drygt 1 000 av dessa blir placerade på Sis hem (Statens institutionsstyrelse 2023). Den vård som erbjuds av institutionsvården för ungdomar är utformad i första hand för att behandla kriminalitet och missbruk, vilket enligt tidigare forskning är problematik som oftast uppmärksammas hos pojkar. För flickor är det vanligt att ha behov av hjälp för att hantera psykiska problem vilket är en problematik som vården inte är utformad för att bemöta. Flickor med denna problematik (vilket pojkar också kan ha) riskerar därför att osynliggöras i institutionsvården (Mattsson 2016a, s.414). Ett tvångsomhändertagande är en inskränkning mot individens egen vilja och det är därför intressant att se hur denna åtgärd och ingripande rättfärdigas i förhållande till barnets bästa inom LVU domar. På den senaste tiden har en debatt pågått kring tvångsvård och barnets bästa vid upphörande av vård enligt LVU (Riksdagen 2022). Vi har dock uppmärksammat att den rådande debatten kring barnets bästa och lagförändringar fokuserar på yngre barn och inte på miljöfallen, därför är det av intresse att undersöka hur 3§ LVU-domar diskuterar detta.

Vid genomläsning av problemområdet och tidigare forskning uppmärksammades det att tidigare studier som gjorts har fokuserat på kön och LVU. Denna forskning beskriver att det är intressant för vidare studier att inta ett mer intersektionellt perspektiv då tidigare forskning visar på att bland annat klass och etnicitet också har en påverkan på hur praxis utformas. Bland annat så tar Ulmanen och Anderssons (2006) studie upp att samspelet mellan ålder, kön, klass och etnisk tillhörighet är ett utforskat område i social barnavård och är viktigt att belysa för att se hur dessa olika faktorer och vilken betydelse detta har för den sociala barnavården (s.72). Vårt intresse var därför att inta ett intersektionellt perspektiv och kolla på

kön och etnicitet. Inom ramen för denna studie har detta dock varit svårt att genomföra då etnicitet inte går att utläsa utifrån den skrivna texten i LVU-domarna. Trots att andra faktorer har betydelse kommer denna studie därför att fokusera på kön då det fortfarande är intressant och viktigt att beakta rådande könsnormer i samhället. Detta då mycket av forskning som finns att tillgå kring ämnet och studier som gjorts är relativt gamla och att det därför är viktigt att belägga ett nutida perspektiv för att se om någon ändring skett.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att undersöka och analysera på vilka skäl flickor och pojkar blir omhändertagna enligt 3§ LVU. Detta genom följande frågeställningar:

- Hur motiverar och diskuterar förvaltningsrätten rekvisitet “annat socialt nedbrytande beteende” hos flickor respektive pojkar enligt 3§ LVU?
- Hur motiverar och diskuterar förvaltningsrätten barnets bästa utifrån omhändertagande av flickor och pojkar enligt 3§ LVU?

1.3 Relevans för socialt arbete

Juridik är intimt sammankopplat med socialt arbete då socialarbetaren jobbar med en omfattande juridisk reglering som styr socionomens vardag. Socionomer i deras vardagliga arbete påverkar enskilda människors levnadsvillkor och beteenden, inte sällan på ett ingripande sätt (Mattsson 2016, s.198). Juridiken är inte alltid så entydig som den kan förekomma när man läser lagtexten och lagen är inte heller isolerad från samhällsnormer och behöver därför anpassas till de normer som råder i samhället. (ibid. s.200–202). I vår studie granskas LVU-domar som har koppling till det juridiska fältet och det är socialarbetares utredningar som ligger till grund för socialnämndens ansökan till förvaltningsrätten. Socialarbetarnas utredningar är sedan också en del av förvaltningsrättens bedömning kring omhändertagande. Dessutom leder ett beslut om omhändertagande av barn och ungdomar till att de blir aktuella inom ramen för socialt arbete. Vi anser därför att vårt forskningsproblem är av relevans för socialt arbete.

2. Bakgrund

2.1 Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Barn har rätt att få sina grundläggande behov tillgodosedda och i de fallen där dessa behov åsidosätts är samhället skyldigt att ingripa för att skydda barnet. När frivilliga åtgärder inte är tillräckliga kan ett ingripande enligt LVU vara aktuellt (Socialstyrelsen 2020a s.3). 3 § LVU lyder “Vård skall också beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.” (1990:52).

Med “annat socialt nedbrytande beteende” menas att den unge avviker från samhällets grundläggande normer på ett sätt som kan leda till en påtaglig risk för den unges hälsa eller utveckling. Exempel på sådana beteenden kan vara att den unge begått ett eller ett par allvarliga brott utan att det kan karaktäriseras som brottslig verksamhet. Ett annat exempel kan vara att den unge vistas mer än tillfälligt i olämpliga miljöer, exempelvis missbruksmiljöer eller att den unge säljer sex (Socialstyrelsen 2020a s.81–82). I beteendefallen är syftet med tvångsvård att det ska finnas möjlighet till ett ingripande i tidigt skede för att kunna bryta destruktiva utvecklingar (Prop. 1989/90:28).

2.2 Barnets bästa

Barnets bästa utgår från FN:s konvention som handlar om barns rättigheter, barnkonventionen. Konventionen klargör de rättigheter som barn i hela världen ska ha rätt till och att barnets bästa alltid ska beaktas i åtgärder som rör just barn. I 54 artiklar fastslår barnkonventionen vilka rättigheter barn har samt klarlägger statens ansvar. Barnkonventionen har fyra grundprinciper som resten av alla artiklar utgår ifrån, en av dessa artiklar berör barnets bästa (Barnombudsmannen 2021). Artikel 3 beskriver att barnets bästa ska beaktas i alla åtgärder gällande barn samt att vad som anses vara barnets bästa ska avgöras i det enskilda fallet. Inom barnets bästa ska även hänsyn tas till erfarenheter och åsikter som barnet själv har. I artikeln klargörs det att barnets bästa ska vidtas i domstolar och lagstiftande organ (2018:1197). Sedan den 1 januari 2020 är barnkonventionen en del av den svenska

lagstiftningen och tanken är att konventionen i praktiken ska få större genomslag (Socialstyrelsen 2020b).

3. Tidigare forskning

I detta avsnitt behandlas tidigare forskning som är av relevans utifrån studiens syfte och inleds med ett avsnitt om sökprocessen och tillvägagångssättet kring hur forskningen tagits fram. Åtta forskningsstudier har valts ut för att representera kunskapsläget kring området inom en svensk kontext. Vid sökandet av relevant forskning som går att koppla till LVU (3 §) uppmärksammades att det finns begränsad forskning gjord i nutida kontext som berör undersökningsområdet, varvid forskning som berör LVU 3 § är förhållandevis gammal. Forskningen är dock fortfarande aktuell då få större studier som berör ämnet tillkommit efter dessa. Utifrån detta blir det intressant att genomföra vår studie för att se om det i nutida kontext fortfarande finns ett samband med dagens domar och de äldre studiernas resultat.

3.1 Sökprocess

För att tillgå relevant tidigare forskning har sökningar gjorts i databasen LubSearch och Google Scholar. I databaserna har bland annat sökorden “LVU”, “socialt nedbrytande beteende”, “barnets bästa”, “genus” samt engelska motsvarigheter använts. Sökningar har begränsats till att omfatta artiklar som är Peer reviewed. I början av sökprocessen uppmärksammades Astrid Schlytters (1999) bok “Kön och juridik i socialt arbete” som behandlar rekvisitet “annat socialt nedbrytande beteende”. Studien publicerades år 1999 men är trots det aktuell för denna studie då rekvisitet och lagstiftningen kring “annat socialt nedbrytande beteende” inte ändrats sedan dess. Hennes publikation har bland annat använts som utgångspunkt genom ”kedjesökning” som kompletterande metod för att hitta relevant litteratur. Google Scholars citeringsfunktion har använts för att hitta nyare publikationer som har citerat Astrid Schlytters (1999) studie. Artiklar har även hittats genom att läsa i referenslistor från relevant litteratur.

3.2 Könsskillnader inom LVU

I *Kön och juridik i socialt arbete* ämnar Astrid Schlytter (1999) att belysa den könsneutrala lagstiftningen kring ungdomar, 3§ LVU utifrån ett könsmaktsperspektiv. Detta för att den

rättsliga regleringens utformning enligt henne döljer diskriminering av unga flickor. Hennes studie fokuserar på flickor i första hand och pojkar är en jämförelsegrupp. Studiens resultat visar att de rättsliga normerna i en rad olika avseenden är olika för pojkar och flickor och att det finns ett dubbelt normsystem. Speciellt med rekvisitetet “annat socialt nedbrytande beteende” förmedlar rättspraxis normer som inte framgår av lagens förarbeten. Den praktiska tolkningen av begreppet “annat socialt nedbrytande beteende” i rättsfall kopplat till flickor involverar mer än vad som initialt avsågs i lagens förarbeten. Det innebär att domstolar och beslutsfattare har utökat tolkningen av detta begrepp utöver de ursprungliga intentionerna som formulerades i lagens förarbeten. Detta leder till att det bildas ett dolt normsystem avseende flickor som medför ett osynliggörande av flickors behov och rättigheter. Pojknormerna är synliga och offentliga på ett annat sätt än flicknormerna (s.135–136). Lagens konstruktion bidrar till att flickor diskrimineras då den utgår ifrån den typ av problematik som är vanligare hos pojkar än flickor. Tillämpningen av LVU utgår ifrån traditionella föreställningar om hur en flicka bör vara och bete sig. Exempelvis att flickan inte ska vara skrikig eller ha samlag med flera pojkar snarare än att utgå ifrån vetenskapligt grundad kunskap om vad som skadar flickor. Könsnormer och maktrelationer tydliggörs också i hur flickan anses behövas skyddas då det är hon som blir utsatt för olika slags våld och blir bärare av ett problem som hon egentligen utsätts för (s.94–95).

3.3 Beteenden kopplat till kön

I Kerstin Hamrebys (2004) avhandling går att utläsa historien kring LVU och rekvisitetet “annat socialt nedbrytande beteende”. Hon beskriver att pojkar och flickor har uppfattats på olika sätt i social barnavård. Hos flickor beskrivs deras sociala problem komma ifrån en inre kvinnlig kärna som är sårbar samtidigt som pojkars problembeteenden är skapade av omständigheter som är yttre samt biologiska, exempelvis sexualitet och aggressivitet (s.167). Hamreby (2004) skriver att det fanns ett intresse av att kontrollera flickorna och deras reproduktion, men även att se till att deras sexuella beteende var “rätt” vilket ledde till hårdare bedömningar hos flickorna (s.170). Detta tar Ulmanen och Andersson (2006) också upp i sin rapport, att det förekommer en könsskillnad kring sexualitet. Hos flickor ses exempelvis samlagsdebut och många sexpartners som ett problem vilket inte tas upp eller problematiseras hos pojkarna. Vidare skriver Ulmanen och Andersson (2006) att flickor även bedöms hårdare kring ytterligare normbrytande beteende som exempelvis missbruk. Flickor konsumerar inte lika mycket alkohol som pojkar, trots det är alkoholmissbruk något vanligare som skäl till att

placera en flicka. Det kan tolkas som att den sociala barnvården tar utgångspunkt från traditionella normer samt föreställningar om kön (s.66–67). Flera studier visar på att flickors problem utspelar sig i större utsträckning inom familjen samtidigt som pojkar förlägger de sociala problemen utanför sin familj, exempelvis kriminalitet. Det är också vanligare bland flickor än pojkar att bli placerade av skäl att de rymt från sitt hem eller blivit utkastade från sin familj (ibid. s.70–71). Även Hamreby (2004) nämner att det finns skillnader i vad flickor och pojkar har för problematik, exempelvis att flickor avviker oftare samt att brottslighet är vanligare hos pojkar (s.137–138).

Hamreby (2004) skriver också att forskningen bidrar med en förenklad bild av flickors och pojkars sociala problem där forskare har bidragit till att dölja komplexiteten av flickors och pojkars problematik genom endimensionella bilder och förenklade könsstereotyper. Flickors sexualitet och kroppar har varit i fokus och åtgärder har i första hand handlat om att få flickorna att agera naturligt och i enlighet med vad som ansågs vara ett kvinnligt beteende. Pojkars kriminella utåtagerande beteende och “flickors lösaktighet” har blivit "stereotypiska sanningar” som reproduceras. Dessa stereotyper har effekten av att medverka till att låsa fast synen på flickor och pojkar i utsatta positioner, i mönster som kanske inte stämmer överens med den verkliga bilden av hur det faktiskt ligger till. Att utgå från en självklarhet kring typisk pojk-och flickproblematik kan leda till att deras verkliga beteende förblir gömda bakom stereotyperna (s.177). Hamreby (2004) menar också att rekvisitet “socialt nedbrytande beteende” har kritiserats för att vara ett diffust och att rekvisitet ger stort utrymme till subjektiva tolkningar och att en mängd olika beteenden som bryter mot normen kan döljas i detta uttryck. Rekvisitet skapar därför godtyckliga bedömningar beroende på den enskilde aktörens syn på både “könsadekvata beteenden” samt “socialt nedbrytande beteende” (s.177–178). Att rekvisitet är ett diffust kriterium öppet för normativa bedömningar är också något som Vogel (2012) beskriver.

Vogel (2012) har skrivit en rapport som handlar om kön, etnicitet och klass hos tvångsplacerade ungdomar på särskilda ungdomshem. Hon diskuterar kön samt dess betydelse för normbrytande beteende och beskriver att forskning generellt är baserad på pojkar, vilket leder till att det är möjligt att problem som är vanligare hos flickor missas. Hon beskriver att den sociala könsbundna problematiken formas genom ett samspel av inlärd beteenden, maktstrukturer i samhället och en diskurs kring en könsbunden problematik. Detta leder exempelvis till att det skapas en uppfattning om att flickor i större utsträckning drabbas av

psykisk ohälsa samt att pojkar är utåtagerande och kriminella, något som inte behöver överensstämma med verkligheten (s.36–37).

3.4 Barnets bästa i den rättsliga processen

Mattsson (2002) skriver i sin doktorsavhandling om LVU och den rättsliga ställningen som barn har i mål rörande sin situation. Syftet är att undersöka om tillämpningen av regelverket uppfyller barnets bästa samt problematiken som kan uppstå vid medverkan av barn i domstolar (s.24). Hon beskriver att barn i en rättslig process ska tillhandahållas integritetsskydd, rättssäkerhet samt autonomi utifrån sin ålder (s.19). I avhandlingen har Mattsson (2002) undersökt 390 LVU-domar, både 2§ och 3§. I de mål som rör 15 åriga barn och äldre innehåller endast 6% uppgifter kring barnets behov (ibid. s.375). Beslut om LVU 3§ innebär att den unge ska skyddas mot sig själv i form av frihetsberövande, det uppstår en konflikt mellan det enskilda barnets beteende samt hur samhället uppfattar att det förekommer ett korrektionsbehov (Mattsson 2002. s.353). Studien visar på att begreppet barnets bästa knappt används i domskälen då de inte ingår i rekvisit kring LVU-mål, i stället kan det liknas med en rättslig överordnad målsättning i rättstillämpningen. Mattsson beskriver att ett utrymme för en argumentation kring barnets bästa bör förekomma i domarna (ibid.). Vidare visar vissa resultat på att rättstillämpningen inte är könsneutral (ibid. s.354) och att det förekommer vissa avvikelser kring uppgifter som överlämnas i mål beroende på om det är en flicka eller pojke. Exempelvis att det i flickornas domar oftare innefattar uppgifter om relationen till vårdnadshavare. I lagen finns inget stöd för att det ska förekomma någon särbehandling av könen då lagen har som avsikt att vara könsneutral (ibid. s.375).

Svenssons (2001) skriver i sin artikel om barnets bästa utifrån reflektioner kring en konferens i Norge. På konferensen som berörde barnets bästa träffades rättsvetenskapliga forskare från Norden. Artikeln beskriver att barnets bästa är mångtydigt och att barnkonventionen utgår från två principer, att barnet är självständiga rättssubjekt med samma värde som vuxna samt att de är sårbara och behöver skydd och omsorg. Det är avvägningen mellan dessa två som principen om barnets bästa handlar om (s.39–41). Spänningen mellan de två riktningarna kan bidra till osäkerhet eller konflikter kring hur man bedömer barnets bästa samt vem som ska det. Dock skulle spänningen också kunna vara positiv. Detta genom utvecklande argumentationer kring barnets bästa och en konstant diskussion i vuxensamhället kring vad som kan anses vara bäst för barnet (ibid s.48).

3.5 Barnets bästa och socialsekreterare

Lina Ponnert (2007) skriver i sin doktorsavhandling om tvångsvården av barn, utifrån socialsekreterarnas perspektiv. Hon beskriver bland annat att flera normbrytande ungdomar beskrivs med problematik som är kopplat till ett psykologiskt fält, det vill säga exempelvis att vara deprimerad eller suicidal. Detta innebär att socialsekreterare befinner sig inom områden de inte har specialistkompetens inom (s.125). Ponnert (2007) beskriver även hur bevisföring kring en LVU-utredning utformas i syfte att övertyga förvaltningsrätten om att tvångsvård är lämpligt för ungdomen eller barnet. Hon beskriver att socialsekreterare uppfattar förvaltningsrätten som okunnig samt oberäknelig kring barnavård och att socialsekreterarna behöver använda ett rättsligt språk som för rätten kan framstå som "bevis" för ett omhändertagande. Samtidigt som språket behöver vara vardagligt, då alla ska kunna förstå domen (ibid. s.212–213).

Ponnert (2007) nämner i sin analys av LVU-utredningarna, att socialsekreterare använder manifesta och otydliga symtom. Manifesta symtom innebär symtom som antingen lämnar tydliga spår efter sig i form av till exempel polisrapporter, blåmärken eller symtom som är synliga för omvärlden. Otydliga symtom är inte lika framträdande och kräver en längre tids observation för att kunna upptäcka och tolka symtomen som ett socialt problem. Dessa symtom kan vara uttryck för ett socialt problem men kräver ofta att det synliggörs eller kombineras med andra symtom (s.120–121). Ponnert (2007) skriver att det i "beteendefallen" ofta används manifesta symtom. Ponnert gör en möjlig tolkning om anledningen till mängden manifesta symtom bland ungdomar. Detta är att de beteenden som förknippas med normbrytande ungdomar historiskt sett redan i början av 1900-talet definierats som ett socialt problem. Detta innebär att det som betraktas som ett socialt problem beträffande ungdomar har varit en enhetlig syn i samhället och att dessa problem kring normbrytande beteende är mer synliga och tydliga för omvärlden. De manifesta symtom som är synliga ökar risken för en placering utanför hemmet (s.125–126). Att argumentera kring manifesta symtom gör att sannolikheten för vårdbehovet kan påvisas eller styrkas (ibid. s.151).

Tärnfalk och Alm (2021) beskriver att barnets bästa är svårtolkat. I deras artikel om barnets bästa i en kontext av barn och unga som begår brott beskriver intervjuade socialsekreterare att det inte finns en tydlig definition av vad som anses som barnets bästa. Det finns allmänna överväganden, exempelvis att växa upp med kärleksfulla föräldrar eller att bo med

föräldrarna, men inget mer förtydligande än det. Informanterna i studien beskriver att diskussioner med kollegor kring barnets bästa används som en referensram. Barnets bästa utgår med andra ord från kollektiva åsikter eller magkänsla och författarna menar att fler riktlinjer behövs för de yrkessamma (ibid.).

4. Teori

Eftersom studien ämnar belysa hur förvaltningsrätten argumenterar för socialt nedbrytande beteende ur ett könsperspektiv kommer genusteori att användas som analytiskt synsätt för att belysa och analysera empirin. Yvonne Hirdmans genusteori om genussystemet och begrepp som dikotomi, isärhållning och genuskontrakt är centrala i studien. Hennes teori och begrepp hjälper till att synliggöra de föreställningar kring kön som upprätthålls i vårt samhälle och hjälper oss att ifrågasätta olika könsnormer. Yvonne Hirdmans genusteori grundar sig i socialkonstruktivism varvid detta kapitel börjar med ett stycke som förklarar vad socialkonstruktivism är för att få en större förståelse för genusteorin. Därefter kommer Yvonne Hirdmans genusteori att fördjupas.

4.1 Socialkonstruktivism

Socialkonstruktivism har en kritisk inställning till det omedelbara och direkta och tar inte detta för givet. Socialkonstruktivismen försöker avslöja direkta fenomenen som “ytliga företeelser som styrs av bakomliggande och mer “verkliga” storheter” (Wenneberg 2001 s.10). Enligt socialkonstruktivismen är våra sociala handlingar inte naturbestämda utan utgår från att sociala handlingar enbart i en ytlig bemärkelse är naturliga. Handlingar anses snarare vara socialt konstruerade (ibid. s.11). Även våra upplevelser av omvärlden, vår kunskap och vetande är socialt konstruerat utifrån ett socialkonstruktivistiskt synsätt. Den kunskap vi har kommer exempelvis från det språk vi tillägnar oss under uppväxten och detta språk konstruerar verkligheten för oss. Språket är något som vi människor skapar tillsammans och detta innebär att människans vetande och kunskap är konstruerat (ibid. s.12). Vi uppfattar en mängd olika handlingsmönster som naturliga, som fysiskt eller kroppsligt bestämda, men dessa för givet naturliga handlingar kan vara annorlunda i andra kulturer. Detta då olika kulturer, tidsperioder och kontexter påverkar det som anses som normalt och naturligt givet

(ibid. s.14). Den sanna kunskapen och det som anses vara normalt är varierande i olika kontexter samt är förankrad i tid och rum (Wenneberg 2001 s.28–29).

4.2 Genusteori

Yvonne Hirdman är genusforskare och har varit med och utvecklat genusteori som analysredskap. Begreppen genus och genussystem är centrala begrepp i Hirdmans genusteori. Hirdman (1988) beskriver genus som ett socialt och kulturellt konstruerat kön, till skillnad från begreppet kön som fokuserar på den biologiska aspekten (s.50–51). Att använda begreppet genus är viktigt för att få en större förståelse för de två könen samt för att förstå och diskutera hur tankar om manligt/kvinnligt genomsyrar politik, kultur och samhälle (Hirdman 2001, s.16). Hirdmans (1988, 2001) tankesätt grundar sig i socialkonstruktivismen där hon ifrågasätter att kvinnor generellt, geografiskt och historiskt har ett lägre socialt värde än män. Hirdman accepterar inte de gränser som fanns/finns för kvinnor samt kvinnors underordning som naturgivna och genussystemet är ett sätt att problematisera detta.

Genussystemet är en ordningsstruktur av kön för hur mannen och kvinnan ska vara och bete sig på en strukturell och individuell nivå. Detta genussystem innefattar två olika logiker (Hirdman 1988 s.49). Den ena är isärhållandet och dikotomi. Denna isärhållning bygger på att människor förstår världen utifrån att tänka i motsatser. För att förstå vad innebörden av stark är, måste vi ha något svagt att förhålla oss till. Detta motsatsstänk delar upp kön och för att förstå vad en man är måste det finnas en kvinna. Detta isärhållande finns överallt, både fysiskt och psykiskt och strukturerar upp platser, sysslor och egenskaper som kopplas till de olika könen. Könen är varandras motsatser där mannen ses som A och kvinnan ses som B. Männens som normbärare är det positiva och kvinnorna det negativa (Hirdman 1988. s.51–52).

Genussystemet och vilka sysslor och egenskaper som anses vara manliga eller kvinnliga varierar över tid och isärhållandet och förtrycket gentemot kvinnan ser olika ut vid olika tid och rum. Men trots olika tid och rum är en fundamental byggsten när man konstruerar A, mannen, att mannen är stark i handling och tanke samt att detta är grundläggande stereotypiskt maskulint (Hirdman 2001, s.51). Det är viktigt att även belysa att olika platser och sysslor kan tillhöra båda könen, men att det oftast är uppdelat. Genussystemet hittar ständigt nya vägar till isärhållande och om kvinnor kommer in på ett stereotypiskt mansområde tenderar männen att försvinna, eller att kvinnorna tilldelas andra uppgifter än männen (Hirdman 2001, s.66–67) Det mannen inte är, sätter ramarna för vad kvinnan är och

ju mer skillnad mellan könen som görs desto mer självklar, legitim och mindre ifrågasatt blir den manliga normens dominerande ställning. Detta betyder att ju svagare isärhållandets logiker fungerar desto mer ifrågasätts den manliga normens dominerande ställning (Hirdman 1988, s.57). Genom att träda över dikotomins gränser och definiera han och hon som ett, försvagas dikotomins maktskapande (ibid. s.58)

Den andra logiken i genussystemet är manlig överordning där mannen är normen i samhället. Det bygger på en hierarki där mannen utgör normen för det normala då män ses som "människor" och kvinnor måste förhålla sig till denna norm. Detta leder till att kvinnan som "den andre" ständigt jämförs i förhållande till normerna som är kopplade till mannen och att kvinnan underordnas mannen (Hirdman 2001 s.59). Mannen beskrivs i synonymer som skapelsens herre, karl och mansfolk medan kvinnan beskrivs med synonymer som jungfru, hustru, kvinnofolk där kvinnan beskrivs kopplat till könet, snarare än människa (ibid. s.60–61).

Männen som normbärare skapar förpliktelser, ansvarsområden och privilegier, vilket kan kopplas till genuskontraktet. Genuskontraktet är det osynliga kontrakt som finns mellan mannen och kvinnan. Dessa kontrakt finns på olika nivåer och innefattar konkreta föreställningar och strukturer om hur män/man, kvinnor/kvinna ska agera och vara mot varandra, vem som ska göra vad och det som binder könen till sysslor, platser och egenskaper (Hirdman 1988 s.57). Dessa kulturellt samlade tankefigurer föds barnet in i vilket betyder att varken män eller kvinnor föds till dessa stereotypiska figurer utan de båda skapas i det samhälle de lever i (ibid. s.53). Hirdman beskriver att genuskontraktet består av tre olika nivåer, en individnivå, en social nivå och en kulturell nivå. Dessa föreställningar finns alltså på olika nivåer och beskriver hur kvinnor/män ska vara, både individuellt och gentemot varandra. Den individuella nivån syftar till hur individen ska agera individuellt utifrån sin socialt tilldelade könsroll. Detta kan vara att pojkar lär sig att de inte ska vara ledsna och gråta för att visa sig starka medan flickor lär sig att de ska vara tysta. Den sociala nivån innebär hur man ska agera i det sociala livet där exempelvis arbetslivet tillhör. Här struktureras upp vilka jobb som anses vara manliga eller kvinnliga samt vilket arbetsredskap som tillhör de olika könen. Den kulturella nivån syftar till den relation mellan män och kvinnor som är idealisk, exempelvis hur man ska klä sig, hur man ska prata och vem som ska föra vem i förhållandet (Hirdman 1988, s.52–55).

Genuskontraktet har alltid existerat och har anpassats efter de normer som existerar i samhället. Genuskontraktet ärvs från generation till generation, från modern som introducerar den till dottern och från fadern till sonen. Även om det är mannen som är normen i samhället är kvinnor lika delaktiga i skapandet av kontraktet och lika integrerade som män i detta system. Trots det tillskrivs de en lägre status än män där männen är högst i hierarkin (Hirdman 1988. s.53–54). Mannens frihet har ständigt uppmuntras medan kvinnans dualitet/äktenskap varit i fokus och hon har varit bunden till branafödande, kontroll, sociala seder och lagstiftning (ibid, s.57). Genom begreppet genuskontrakt kan vi beskriva gränserna för kvinnliga möjligheter och sätta maskulinum och femininum i centrum för förståelsen (ibid., s.54).

5. Metod

I detta avsnitt kommer studiens metod att redogöras samt hur vi gått tillväga för att genomföra denna studie. Detta kommer att redovisas genom följande rubriker: Metodologiska överväganden, Urval och Tillvägagångssätt, Bearbetning och analys, Metodens tillförlitlighet samt etiska överväganden.

5.1 Metodologiska överväganden

Inom den kvalitativa forskningen är forskaren intresserad av samhällsliga fenomen och hur detta påverkar människor (Ahrne & Svensson 2015, s.8). Till skillnad mot den kvantitativa forskningen som intresserar sig för siffror fokuserar den kvalitativa forskningen mer på ord (Bryman 2018, s.454). Inom kvalitativ forskning används bland annat texter som underlag för studier. Texter kan bestå av exempelvis tidningsskrifter eller brev och dessa dokument är inte producerade i samhällsvetenskapligt syfte. Dokumenten är därför inte påverkade av värderingar eller uppfattningar från forskaren och ses som icke-reaktiva. Det innebär att man till viss del kan bortse från påverkans effekter då de inte är skapade i forskningssyfte (Bryman 2018 s.656–657). Genom texter studeras viktiga aspekter kring vilka föreställningar människor har om samhället, grupprelationer samt hur identiteter skapas och upprätthålls. Texter kan även vara uttryck för relationer och föreställningar som är rådande i samhället (Boréus 2015 s.158). Då studien är ämnad att undersöka hur ett omhändertagande enligt 3 § LVU motiveras i domslut kopplat till kön samt hur barnets bästa diskuteras har en kvalitativ

ansats valts som metod. Inom den kvalitativa metoden har en kvalitativ textanalys valts för att besvara frågeställningarna.

En textanalys genomförs genom att läsa en text för att sedan analysera den. Det handlar om att välja och förhålla sig till texter samt innehållet för att skapa kunskap kring undersökningsproblemet (Widén 2019 s.195). Textanalysen används för att förstå hur samhället kommer till uttryck i olika texter eller hur en text påverkar samhället (Boréus 2015 s.175). Genom att studera och analysera texter kan vi upptäcka vilka föreställningar människor har i samhället, grupprelationer samt hur identiteter upprätthålls och skapas. Texter kan även vara uttryck för pågående relationer och föreställningar inom ett samhälle (ibid. s.158). Denna uppsats samt lagstiftningen kring LVU och barnets bästa är skapad i en kontext som är bunden till tid och rum. Denna kontext påverkar hur barnets bästa samt rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" är formulerade och vilka beteenden som anses vara socialt nedbrytande eller inte (Wenneberg 2001, s.58). Därför har vi anlagt ett vetenskapsteoretiskt perspektiv som utgår ifrån socialkonstruktivism. Detta då vår genusteori grundar sig i socialkonstruktivism och för att barnets bästa och "annat socialt nedbrytande beteende" är två olika begrepp som är konstruerade i den verklighet vi lever i (Justesen & Mik-Meyer 2011, s.22–23). Denna metod har ansetts lämplig då studien ämnar undersöka och analysera hur domstolen beskriver och diskuterar rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" samt barnets bästa. Detta för att få en större förståelse kring domarna och dess innehåll.

Kvalitativ forskning har kritiserats för att forskningen anses vara svår att generalisera, kritiker anser att resultatet inte kan generaliseras till att användas på andra miljöer. Att det ser ut på ett visst sätt i exempelvis ett visst samhälle innebär inte att det är så i en annan. En annan kritik som beskrivs är att det kan vara svårt att förstå hur en forskare konkret gjort eller kommit fram till slutsatser. Med andra ord kan det vara svårt att veta hur forskaren på ett konkret sätt har genomfört exempelvis analysen (Bryman 2018 s.484–486). I studien är det viktigt att vara tydlig i hur vi gått tillväga genom alla olika delar samt att vara medveten om att resultatet vi fått fram inte kan generaliseras då studien är liten i storlek.

5.2 Urval och tillvägagångssätt

I denna studie har ett målstyrt urval använts för att samla in det empiriska materialet. Domarna som ligger till grund för studiens empiri har valts ut strategiskt för att ha relevans till undersökningen och frågeställningarna (Bryman 2018 s.496). För att samla in domar kontaktades samtliga 12 förvaltningsrätter i Sverige via telefon och mejl för att begära ut LVU-domar, samtliga förvaltningsrätter skickade 9 domar då det var antalet som kunde begäras ut kostnadsfritt. I kontakten med förvaltningsrätterna har begränsningen till "Beredande av vård" ombetts samt att domarna ska vara utfärdade i så nära tid som möjligt. Då förvaltningsrätten inte kan sortera deras domar efter paragraf behövde vi själva läsa igenom och sortera ut domar som berör 3 § samt som berör rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende". Detta resulterade i 28 domar som berörde 3 § och rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" och av dessa var 19 domar rörande pojkar och 9 domar rörande flickor. En av pojkdomarna valdes bort då det i domen inte gick att tyda på rekvisit för LVU grundades i missbruk eller socialt nedbrytande beteende, vilket innebär att vi fick ut 18 pojkdomar totalt. För att sortera domarna efter kön har vi kollat på personnummer samt vilket pronomen som används i domen.

För att få en större spridning bland flickdomar har dessa kompletterats genom att samla in domar från den juridiska informationstjänsten JUNO. För att samla in domar som innefattar våra kriterier har sökordet "Beredande av vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga" använts. Därefter har vi sorterat det på praxis, förvaltningsdomstolar, kammarrätterna samt år 2023. Sökningen resulterade i 464 sökträffar. Vi har sedan gått igenom sökresultaten, läst domarna och valt ut dem som berör 3 §, "annat socialt nedbrytande beteende" samt där ungdomen är flicka. Detta resulterade i 7 domar.

Vi har valt att ta med domar som utöver 3 § också berör 2 § då vi sett att det går att skilja på de olika paragraferna i bedömningen av domstolen. Vi har även valt att ha med domar där den unge uppfyller "annat socialt nedbrytande beteende" samt ytterligare ett eller alla 3 rekvisit då det tydligt går att följa i domen när förvaltningsrätten diskuterar de olika rekvisiten. Vi har endast fokuserat på domar där det blivit ett bifall i förvaltningsrättens bedömning av 3§ LVU, detta då vi valt att undersöka vad som är grunden för omhändertaganden. Genom att söka på JUNO har vi endast fått tillgång till domar som blivit överklagade till kammarrätten, i dessa ligger förvaltningsrättens dom som en bilaga och det är denna vi använt oss av i analysen. Vi

valde att använda oss av domar från förvaltningsrätten då det är beslut som tagits nyligen samt att det finns fler att tillgå än de högre förvaltningsrätterna. Dessutom är förvaltningsrättens bedömning mer detaljerad än kammarrättens bedömning då det i många bedömningar i kammarrätten står att de är eniga med förvaltningsrättens bedömning. Domarnas uppbyggnad består av ett första avsnitt om “förvaltningsrättens avgörande” sedan ett avsnitt om “bakgrund och yrkanden”. Därefter kommer “skälen för avgörandet” som är indelat i underrubrikerna;” tillämpliga bestämmelser”, “förvaltningsrättens bedömning” och i några domar “samtycke till vårdbehov”. Vi har valt att läsa förvaltningsrättens bedömning samt i domar där förvaltningsrätten hänvisar till nämndens bedömning och utredning läst nämndens yrkande i domen. Detta för att få en större förståelse till vad förvaltningsrättens argumentation grundar sig på. Domarna som använts i vår empiri har utfärdats från 230101 till 230424, som var det datum vi samlade in domarna. Till en början samlade vi in 40 flickdomar då studiens ursprungliga tanke var att endast kolla på flickdomar. När vi ändrade till att även läsa pojksdomar valde vi att begränsa oss till förvaltningsrättsdomar utfärdade efter den 1 januari 2023, vilket resulterade i 16 flickdomar.

Vi har behållit ett geografiskt urval och har ett jämnt antal domar från alla 12 förvaltningsrätter i Sverige. Fyra domar från Göteborg, två från Jönköping, tre från Karlstad, tre från Linköping, tre från Luleå, två från Stockholm, fyra från Umeå, tre från Uppsala, fem från Växjö, en från Falun, tre från Malmö och en från Härnösand. Åldern på flickdomarna går mellan lägst 12 och högst 18, medelåldern är cirka 15 på flickdomarna, varvid på pojksdomarna går åldern mellan 11–18 och medelåldern är 15,5 år, vilket gör att flick-och pojksdomarna har en liknande medelålder.

5.3 Bearbetning och analys

Efter insamlandet av material har domarna avkodats och döpts efter F för flicka och ett nummer mellan 1–16 samt P för pojksdomarna nummer 1–18. Därefter började vår bearbetning och analys av det empiriska materialet. Lindgren (2014) skriver att man med det insamlade materialet först ska ge sig in på en första nivå som huvudsakligen handlar om att skapa ordning i sin data genom kodning och att så småningom tematisera resultaten. Efter ett antal genomläsningar av materialet kommer processen glida över mot ett ökat fokus på att, med de kodade och tematiserade data som utgångspunkt, formulera slutsatser. Slutsatserna

kan sedan verifieras genom att återanvända till datamaterialet för att pröva tolkningar. Denna interaktiva sprialprocess har varit vårt fokus under bearbetningen av vårt material (s.34–35).

Lindgren (2014) skriver att när det empiriska materialet har förberetts för analys ska detta noggrant gås igenom i dess helhet. Vi gör därför en första genomläsning på egen hand för att bekanta oss med materialet. I detta steg skriver vi ned vad vi anser vara relevant information kopplat till våra frågeställningar kring varje dom, exempelvis vilket kön, ålder och grunderna för omhändertagandet och ifall barnets bästa står uttryckt i domen (Lindgren 2014, s.38). I detta steg uppmärksammar vi att det står ytterst lite uttryckt i varje dom omkring barnets bästa. Vi märker också att domarna varierar i text och innehåll. Vissa domar beskriver grunden för omhändertagande medan vissa inte är lika innehållsrika och diffusa. Där förvaltningsrätten var diffus valde vi också att läsa nämndens yrkande för att få en tydligare inblick i vad förvaltningsrätten grundade sitt beslut på.

Efter en andra och tredje genomläsning separat började det växa fram en struktur och vi hittade utmärkande koder i domarna som vi sedan diskuterar gemensamt för att se om vi tolkat materialet på samma sätt. Här kunde vi se mönster i beteenden som anses normbrytande och hur flick-och pojkdömmar skildes åt. Allteftersom vi undersöker nya delar av materialet så jämför vi dessa löpande med de delar som vi redan kodat för att avgöra om dessa nya observationer stämmer överens med någon av de redan skapade koderna eller om det är en ny kod av intresse som behöver skapas. Dessa koder kunde kopplas till olika sociala problem och beteenden hos ungdomen. Därefter lästes domarna ytterligare för att förfina och justera koderna. Detta gjorde sedan att vi fick fram koder, för att sedan i dessa koder se ett mönster och kunde dela in dem i olika teman (Lindgren 2014 s.40). De teman som valdes ut kan kopplas till besvarandet av våra frågeställningar om socialt nedbrytande beteende och barnets bästa. Ju mer vi läste domarna desto mer utmärkande blev dessa teman och det var enklare att se ett mönster.

Nästa steg i analysen var summeringen, som innebär att slutsatser kan dras när vi ansett att materialet är tillräckligt mättat, det vill säga att vi inte längre gör några observationer som leder till att observerade mönster ifrågasätts, utvecklas eller revideras på ett genomgripande sätt (s.36). För att uppnå en mättnad samt för att verifiera vårt material har vi genom hela processen gått tillbaka till materialet för att utmana våra slutsatser samt undersöka om de teman vi valt varit de mest relevanta och framträdande för studien. I denna process har vissa teman förändrats och specificerats. Analysen har varit iterativ och processen har pågått i en

spiral, både genom att våra kategorier blivit tydligare och mer underbyggda samt att tolkningarna blivit mer teoretiska under arbetets gång (Lindgren 2014 s.41).

Under kodningen har vi haft genusperspektivet i åtanke då vi också under genomläsningen av domarna separerat flickdomar och pojksdomar och läst dessa för sig för att se mönster i flick- och pojksdomar för att sedan kunna göra en jämförelse mellan dessa. Vi har under genomläsningen också haft ett genusperspektiv i baktanke vilket gör att vi inte helt neutralt har skådat materialet. Ju mer vi analyserat desto mer mönster såg vi för respektive kön. Att vi gjort detta har gjort att vi enklare kunnat koppla teorin till resultat i vår tolkning.

5.4 Metodens tillförlitlighet

För att bedöma kvaliteten av en kvalitativ undersökning kan begreppet tillförlitlighet och äkthet användas. Tillförlitlighet består vidare av fyra delkriterier; trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och möjlighet att styrka och konfirmera.

Trovärdighet syftar på att studien bör återge en bild av den sociala verkligheten som är tydlig inom området den ämnar studera. För att ett resultat ska vara trovärdigt är det viktigt att forskningen utförs utefter de regler som finns samt att de personer som är del av studien har möjlighet att bekräfta forskarens uppfattning (Bryman 2018, s.467). Vi har följt de regler som diskuteras i avsnittet om forskningsetiska överväganden. En brist i denna studie är dock att ingen återkoppling till domarna, nämnden eller ungdomarna kunnat göras och därför kan vi inte veta om domarna blivit tolkade korrekt. Överförbarhet handlar om huruvida studiens resultat kan överföras till en annan kontext i en annan tid och rum. När vi till en början läste endast flickdomar såg vi samband, som sedan inte var framträdande när vi valde att minska antalet flickdomar och lägga till pojksdomar. Detta indikerar att våra studerade domar som är förhållandevis få inte hade gett exakt samma resultat i en större omfattning av material. Vilket innebär att vårt resultat inte går att generalisera till en större population (ibid. s.468). Något som dock stärker överförbarheten är att domarna har analyserats djupgående och genom att använda citat samt att förklara hur vi tolkat dessa bidrar till fylliga och detaljerade beskrivningar av den sociala verklighet som undersöks (ibid. s. 468)

Att en studie är pålitlig handlar om att det ska finnas en tillgänglig samt fullständig redogörelse av studiens alla delar. Det är därför viktigt att det i vår studie en tydlig förklaring

på resultatet och analysen, samt hur alla delar i studien har bearbetats (Bryman 2018 s. 468). Möjligheten till att styrka och konfirmera syftar på att en studie aldrig kan vara helt objektiv, men att forskaren agerat i god tro. Det har varit viktigt att löpande reflektera och vara medvetna över våra personliga värderingar och att i våra observationer av domarna vara neutrala (ibid. s.470). Vi har under arbetet med analysen alltid försökt att ifrågasätta och kontrollera resultatet för att se om det finns andra möjliga tolkningar.

Utöver detta ska studien uppnå äkthet, som innefattar sex kriterier och handlar om generella frågor kring forskningspolitiska konsekvenser. Alla utom ett kriterium berör hur personerna som deltagit i studien påverkats. Då vi inte haft direkt kontakt med personerna i domarna eller domstolarna blir dessa frågor inte relevanta. Ett kriterium, rättvis bild, fokuserar på om åsikterna och uppfattningarna inom den studerade gruppen ges en rättvis bild som kan anses som tillräcklig (ibid. s.470). I vår studie handlar det om att inte vrida på förvaltningsrättens bedömning, utan att ge en opartisk och korrekt bild av vad de redogjort i domen.

5.5 Etiska övervägande

Denna studie utgår ifrån forskningskravet och individskyddskravet. Individskyddskravet konkretiseras vidare i fyra allmänna huvudkrav: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Hur man förhåller sig till dessa krav beror på undersökningens karaktär med avseende på undersökningsdeltagarnas aktivitet inom studien. Informationskravet innebär att deltagarna ska veta vilka villkor deltagandet i en studie innebär. Inom denna studie är deltagarna passivt medverkande, och har därför inte informerats, då information kring deltagarna inhämtas genom myndighetsdokument från förvaltningsrätten. Informationen bedöms olika beroende på undersökning och det innebär att hänsyn måste tas till vad studien kan innebära för personerna i domarna. Eftersom empirin består av uppgifter från myndighetsdokument och passiva deltagare har vi inte frågat efter samtycke från deltagarna, därför tillämpas inte samtyckeskravet i denna studie (Vetenskapsrådet 2022, s.6–9).

Konfidentialitetskravet blir av stor vikt då domarna kan tänkas bestå av känslig information, det är viktigt att personerna i domarna blir avidentifierade så att utomstående människor inte kan identifiera ungdomarna. För att obehöriga inte ska komma åt detta har domar laddats ned och sparats på ett extern USB-minne. Vidare har målnummer och annat som kan spåra

personen valts att inte inkluderas i uppsatsen. Domarna vi samlat in kommer endast att användas till studien och inte i några icke-vetenskapliga syften utifrån nyttjandekravet. När studien är färdig och uppsatsen godkänd raderas därför innehållet på USB-minnet så det är omöjligt för utomstående att ta del av dokumenten (Eldén 2020 s. 30–31).

6. Analys och resultat

I detta kapitel kommer studiens resultat och analys presenteras. Analysen är uppdelad i åtta olika teman som berör både rekvisitet “annat socialt nedbrytande beteende” samt barnets bästa. Under de två första rubrikerna diskuteras barnets bästa och i resterande diskuteras annat “socialt nedbrytande beteende”, med inslag av barnets bästa.

6.1 Hur barnets bästa uttrycks i domarna / förekomsten av barnets bästa

Efter att ha analyserat alla 34 domar som utgör vår empiri visar det sig att det i 18 av domarna uttrycks att vad som är bäst för den unge ska beaktas vid tillämpningen av LVU vilket kan kopplas till principen om barnets bästa enligt artikel 3 i barnkonventionen.

Vid beslut enligt LVU ska vad som är bäst för den unge vara avgörande. (P12, 16 år)

Ovanstående citat skrivs nästintill ordagrant i 18 av 34 domar i det avsnitt som kallas “tillämpliga bestämmelser” i förvaltningsrättsdomarna. Som citatet uttrycker ska barnets bästa vara avgörande vid beslut om LVU. Detta görs genom att se till att rekvisit för 1 § och 3 § LVU är uppfyllda (Mattsson 2002, s.29–32). Utöver ovanstående citat som refererar till barnets bästa går det inte, i de flesta domar att utläsa explicit att förvaltningsrätten tar barnets bästa i beaktande. Alla domar bifaller dock tvångsvård, vilket kan tolkas som att förvaltningsrätten anser att barnets bästa är att bli omhändertagen. I en av domarna anför förvaltningsrätten en svag formulering kring vilket beteende deras bedömning om omhändertagande grundar sig i.

Mot bakgrund av vad som framkommit finner förvaltningsrätten att XX även utsätter sin hälsa och utveckling för en påtaglig risk att skadas genom annat socialt

nedbrytande beteende. Det föreligger således ett vårdbehov också på denna grund.
(P4, 17 år)

Mot bakgrund av vad som framkommit är en vag formulering då det inte uttrycks i domen vilket beteende som anses uppfylla rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende". Detta är den enda förklaringen till att ungdomen har ett vårdbehov. Inte heller i nämndens yrkande går att utläsa vilket beteende som kan härledas till beteenderekvisitet. Det blir i detta fall svårt att utläsa hur barnets bästa har tagits i beaktande på grund av dessa vaga formuleringar kring vilka grunder som rätten anser att 3 § är uppfyllt på. Detta går emot det grundläggande rättssäkerhetskravet, vilket innebär att barnet i alla processer inom förvaltningsrätten ska förstå hur domstolen kommit fram till beslutet (Mattsson 2002, s.321). Vidare visar Mattssons (2002) forskning på att barnets bästa knappt används i domskälen, trots att det enligt lag ska förekomma (s.363), detta då artikel 3 beskriver att barnets bästa ska tillämpas i domstolar (2018:1197). Brister i beslutsmotiveringen kan vara exempelvis att rätten använder lagtext och inte hänvisar till de omständigheterna som förekommer i de enskilda fallen. Domstolen redovisar inte de konkreta situationerna (Mattsson 2002, s.324), i detta fall vad som anses vara barnets bästa. Denna studie pekar på att det finns brister i flertalet domar kring förekomsten av en tydlig motivering om vad som är det enskilda barnets bästa. Formuleringarna utifrån lagstiftningen är vaga och motiverar inte varför ett omhändertagande av barnet är barnets bästa.

I endast en av domarna nämndes barnets bästa i förvaltningsrättens bedömning:

Sammantaget finner rätten att XX uppvisat ett beteende som ger anledning till stor oro. Det är uppenbart att han mår mycket dåligt och att han är i behov av professionell och omfattande hjälp. Förvaltningsrätten finner att XX genom vad som nu redogjorts för uppvisar ett beteende som avviker från samhällets grundläggande normer. Beteendet har även eskalerat och *utifrån hans bästa* är en förändring av situationen absolut nödvändig. (P8, 15 år)

Detta citat visar att förvaltningsrätten i sin argumentation av omhändertagande enligt 3 § LVU har tagit pojkens bästa i beaktande. De argumenterar varför det är i proportion med barnets bästa att göra detta omhändertagande i relation till hans beteende. Ytterligare ett citat som finns i förvaltningsrättens bedömning:

LVU är en skyddslagstiftning för barn och unga. Syftet med LVU är att tillgodose barnets eller den unges behov av omsorg, vård och skydd när hans eller hennes hälsa och utveckling är i fara och möjlighet inte finns att tillgodose behovet på frivillig väg. Bedömningen i frågor om vård enligt LVU ska utgå från *barnets eller den unges bästa*. (F8, 15 år)

För att jurister ska kunna bedöma barnets bästa beskriver Svensson (2001) att det sker en avvägning mellan rätten till skydd och rätten till autonomi för barnet. Detta är ingen lätt bedömning och hon beskriver att det möjligtvis kan vara en förklaring till varför domstolen inte alltid redovisar barnets bästa. Barnets bästa påverkas även av samhället och samhällets uppfattning kring vad som anses vara barnets bästa (s. 45). Detta visar tydligare varför det är viktigt att domstolen är tydlig med sina argument och förklaringar till vad de anser är barnets bästa, men samtidigt att det inte alltid är en lätt bedömning.

6.2 Barnets bästa och barnets insikt

I åtta domar uppkommer uttrycket “ungdomen saknar insikt” med olika formuleringar som ett sätt att motivera beslutet kring ett omhändertagande enligt LVU 3 §. Det vanligaste är att den bristande insikten diskuteras i kombination med huruvida det finns samtycke till frivillig vård eller om vården behöver bedrivas med tvångsvård. Ett exempel på när detta formuleras är följande citat:

Vårdplanen innebär vård på HVB, SiS-hem är inte aktuellt i nuläget. XX samtycke bedöms dock inte som tillförlitligt. Hon har sagt att hon vill omplaceras till ett annat boende. Hon har *inte heller insikt* i sitt vårdbehov. (F5, 16 år)

I citatet här ovan diskuteras i förvaltningsrättsdomen den bristande insikten i samband med ifall det finns “samtycke till vård”. Ytterligare fyra (F3, F4, F9, F10) flickdomar och fyra pojksdomar (P3, P7, P10, P12) diskuteras ungdomens bristande insikt. Hur förvaltningsrätten argumenterar för att barnen saknar insikt varierar delvis. Detta genom att förvaltningsrätten exempelvis diskuteras den bristande insikten kring vårdbehovet som citatet ovan, kring barnets destruktiva umgänge samt att barnet inte förstår sin problematik eller konsekvenserna av sitt destruktiva beteende. Att barnet har en bristande insikt uppkommer även i avsnittet “förvaltningsrättens bedömning” huruvida rekvisitet “annat socialt nedbrytande beteende” är

uppfyllt och används bland annat som argument för att den bristande insikten är en grund för omhändertagandet. Detta i form av bristande insikt i exempelvis sitt eget beteende.

Argumentationen kring den bristande insikten kan kopplas till barnets bästa i domarna. I alla omhändertaganden enligt LVU ska barnets bästa beaktas (LVU 1 § 5 stycket). Detta innebär att förvaltningsrätten måste motivera varför ett tvångsomhändertagande är det bästa för ungdomen. Generellt brister förvaltningsrätten i sin argumentation kring barnets bästa och det kan tolkas som att diskussionen om bristande insikt visar att rätten försöker rättfärdiga det som anses vara bäst för den unga. Att de unga i domarna inte har insikt i sitt vårdbehov kan tolkas som ett argument för att barnen inte vet sitt eget bästa. Detta leder till att domstolen och vuxenvärlden måste gå emot den unges egen vilja för att korrigera det socialt nedbrytande beteendet. Ponnert (2007) refererar till en studie som beskriver att barnets bästa avgörs av vuxenvärlden, vilket leder till att vad barnets uttryckta vilja inte behöver påverka beslutet (s.60).

Tidigare forskning pekar på att beteendefallen och LVU 3 § syftar till att skydda den unge mot sig själv (Mattsson 2002, s.353). Något som rättfärdigas av förvaltningsrätten genom att den unge har bristande insikt i både vårdbehovet och faran i sitt beteende eller umgänge. Ponnert (2007) skriver också i sin avhandling att den unges beteende i sig självt ofta fungerar som ett sätt att argumentera för att beröva klienten dess trovärdighet och argumentera för tvångsvård. Det innebär att myndigheterna principiellt kan argumentera bort ungdomars samtycke. Ponnert (2007) skriver att argumentationen om bristande insikt, som också kan kopplas till en omognad, bygger på en föreställning om barnen som påverkningsbara och att barnen kan normaliseras om de får den rätta behandlingen och rätta vården. Detta sätt att tänka kring behandling gällande ungdomar kan därför sägas leva kvar sedan 1900-talet och barnavårdens, där vården framställdes som en gåva och räddning (s.153–154).

Tidigare forskning pekar även mot att det inte finns någon klar definition av barnets bästa mer än allmänna överväganden och att exempelvis diskussioner med kollegor blir referensram för vad som är barnets bästa (Tärnfalk, Alm 2021 s.31–32). Det är därför inte självklart hur förvaltningsrätten ska argumentera för barnets bästa, mer än att visa på att det finns en påtaglig risk att den unge skadas av sitt beteende. Mattsson (2002) argumenterar dock att det är av vikt att argumentera kring barnets bästa och varför beslutet inte tas i enlighet med barnets åsikter eller önsknings. Denna motiveringsskyldighet är i lagtexten ett uttalat rättssäkerhetskrav vilket förvaltningsrätten inte alltid uppfyller (s.258).

6.3 Avvikelse (och olämpliga miljöer)

I 14 av 16 flickdomar diskuterar förvaltningsrätten att ungdomen avviker. Att avvika innebär att ungdomen avviker från sitt hem eller placering på exempelvis HVB-hem eller familjehem. Antalet avvikningar flickan gör beskrivs i domarna som flera gånger, upprepande, till som längst 1,5 månad.

Av underlaget framgår även att hon två gånger på kort tid har avvikit från sina placeringar utanför hemmet. Vid den muntliga förhandlingen har det kommit fram att hon, åtminstone vid ett av dessa tillfällen, har drivit runt ensam på stan (...) (F7, 12 år)

Liknande argumentation kring avvikelse går att finna i 1 av 18 pojkdomar.

Vid flera av tillfällena har han varit avviken lång tid. Det får i sig anses mycket oroväckande att en så ung person XX står utan en vuxens tillsyn under förhållandevis långa perioder. (P15, 15 år)

Avvikandet nämns också i två andra pojkdomar (P12, P18) men i de domarna läggs inte lika stor vikt kring avvikandet, i exempelvis P6 problematiseras inte avvikandet av förvaltningsrätten trots att föräldrarna uppger att pojken jämt avviker från hemmet. I P13 beskrivs avvikandet i förvaltningsrättens argumentation om vård kan beredas på frivillig väg, jämfört med flickdomarna där avvikandet är ett argument för omhändertagande.

Att ungdomen avviker förekommer oftare som argument till omhändertagande i flickdomarna, detta kan kopplas till Hirdman (2001) och det stereotypiska genuskontraktet. Hirdman (2001) skriver att de omhändertagna kvinnorna inte har rätt att lämna sin plats samt att kvinnors rörelseutrymme är mindre än mannens (s.85). Mannen har hela världen som rörelseutrymme medan kvinnans rörelseutrymme är kopplat till hemmet (s.86; s.90). Flickor som då avviker bryter mot detta genuskontrakt och därför är det möjligt att avvikande inte problematiseras i pojkdomarna för att pojkar som män har ett större rörelseutrymme. Att avvikande diskuteras oftare i flickdomar än pojkdomar är också något som stämmer överens med tidigare forskning. Hamreby (2004) skriver att det historiskt sett har vidtagits kraftigare åtgärder mot flickor än mot pojkar, även om de hade liknande orsaker till omhändertagande. Vidare skriver hon att omhändertagande beträffande avvikande har varit dubbelt så högt bland

flickor i jämförelse med pojkar (s.138). Det krävs alltså inte lika mycket avvikande beteende för att flickor ska bli tvångsomhändertagna och att pojkar kan gå mer utanför ramen än flickor. Utifrån Hamrebys (2004) studie kan fortfarande ses liknelser till dagens samhälle beträffande tillämpningen av lagstiftningen, där det finns en stark filosofi att skydda flickor från potentiella risker och att då omhänderta flickorna för att skydda dem från dessa risker (s.99).

I alla flickdomar utom i F1 kan det ses ett resonemang från förvaltningsrätten att avvikandet leder till att den unga hamnat i situationer som man anser riskerar dennes hälsa och utveckling, eller att avvikelsen har lett till att planerad vård inte kunnat genomföras. Att ungdomen avviker används i argumentationen för att styrka omhändertagande enligt 3 § LVU vilket betyder att avvikandet i sig inte gör att rekvisitet blir uppfyllt, utan snarare konsekvenserna av avvikandet. I många av domarna går att finna en argumentation från förvaltningsrätten att avvikandet leder till att den unge hamnar i situationer och miljöer som riskerar ungdomens hälsa och utveckling, likt nedanstående citat.

Av utredningen framgår att XX sedan år 2021 regelbundet har avvikit från olika boenden och därvid vistats i riskfyllda miljöer som har varit skadliga för hennes hälsa och utveckling. (F10, 15 år)

I citatet ovan använder förvaltningsrätten avvikandet som ett sätt att förstärka argumentationen kring omhändertagandet, i detta fall att flickan vistas i riskfyllda miljöer. Ponnert (2007) nämner avvikandet som ett manifest symptom, det vill säga ett beteende som är synligt för omvärlden (s.120). Enligt Ponnert (2007) används manifesta symptom av socialsekreterare för att bygga upp skriftliga argumentationer kring tydliga symptom. Ponnert (2007) nämner också att missköta skolan som ett manifest symptom, vilket är något som också kan ses i vår studie, att förvaltningsrätten ofta diskuterar ungdomens bristande skolgång i sin argumentation kring omhändertagande. Bristande skolgång är aldrig i sig självt ett normbrytande beteende utan snarare ett beteende som rätten använder för att förstärka att ett omhändertagande är det bästa.

Dock går också att finna i domar att själva avvikandet också kan ses som en grund till omhändertagande och inte bara ett förstärkande av argumentationen till omhändertagandet. I några av domarna går att tyda hur själva avvikandet och att inte veta var flickan befinner sig

samt om flickan är i destruktiva miljöer eller inte är en grund. I F1 går det att utläsa att förvaltningsrätten inte har några konkreta uppgifter var flickan har befunnit sig vid avvikandet och om hon faktiskt har vistats i riskmiljöer. Här blir själva avvikandet och att vuxna inte har insikt i var hon befinner sig en risk för flickan.

Det finns inga konkreta uppgifter om att XX under perioderna då hon varit avviken befunnit sig i riskmiljöer. Utifrån hennes ålder och med beaktande av att hon sedan tidigare bedömts ha ett vårdbehov utifrån förhållandena i hemmet utgör dock dessa avvikanden en påtaglig risk för hennes hälsa och utveckling. (F1, 16 år)

Ett annat exempel på att det förekommer en risk:

Av utredning i målet framgår bl.a. följande. XX haft ett flertal placeringar sedan år 2021 och hon har återkommande avvikit från dessa. Hon har under avvikelserna periodvis gjort sig onåbar och inte velat berätta var hon är eller vilka hon umgås med. (F2, 15 år)

Det tycks vara en oro över att inte veta vart flickorna befinner sig och att inte kunna få tag på dem och att veta att de driver runt ensamma på stan eller sover utomhus (exempelvis i dom F8) eller möter upp människor som flickan enligt förvaltningsrätten vet har dåligt inflytande på henne (exempelvis en pojkvän som är kriminell i dom F15). Samtidigt som man faktiskt inte vet ifall det är en risksituation för flickan. Ytterligare en risk förvaltningsrätten ser med avvikandet är att flickan inte har skydd och stöd från en omsorgsperson eller att vuxenvärlden inte vet var flickan befinner sig.

Vidare har hon flera gånger under december 2022 avvikit från sitt HVB-boende i flera nätter och har vid vissa avvikelser inte meddelat personal eller sin mamma var hon befinner sig. (F5, 16 år)

I en annan dom formulerar förvaltningsrätten sig liknande;

Genom sitt beteende undanhåller sig XX nödvändig vård och det är en påtaglig risk för hennes hälsa och utveckling att hon konsekvent har motsatt sig insatser som

nämnden försökt erbjuda och istället avvikit och vistats på okända platser utan tillgång till ansvariga *omsorgspersoner*. (F1, 16 år)

Kopplat till de två ovanstående citaten argumenterar också förvaltningsrätten för att avvikandet innebär att flickan inte har tillgång till ansvariga omsorgspersoner och i F4 argumenterar förvaltningsrätten att avvikandet försvårar för omsorgspersonerna att ge flickan det skydd och stöd som hon behöver. Att förvaltningsrätten oftare i flickdomar tar upp att flickor behöver skyddas från potentiella risker och att avsaknad av omsorgsperson är en risk kan kopplas till Hirdman (2001) och genuskontraktet. Hirdman (2001) beskriver att, i det stereotypa idealtypiska kontraktet är mannens uppgift att ta hand om kvinnan och sörja för henne och beskydda henne (s.85). Förvaltningsrätten kan i detta fall kopplas till en paternalistisk position, det vill säga en överordnad position, som fungerar som överhuvud och den goda fadern som vet vad som är bäst för ungdomen (Schlytter 1999, s.59). Rätten med sin paternalistiska sida och beskyddande sida leder då möjligtvis till att flickor beaktas behövas skyddas extra för att skydda dem från potentiella risker, och bedöms därför hårdare kring avvikandet i domarna. Det anses viktigt att ta hand om och beskydda flickorna, just för att de är flickor. Det blir också intressant att de vuxna som ansvarar för flickorna beskrivs som omsorgspersoner medan de vuxna som ansvarar för pojken i P15 beskrivs som just vuxna och inte som någon som ska ta hand om pojken.

Det får i sig anses mycket oroväckande att en så ung person som XX står utan en *vuxens* tillsyn under förhållandevis långa perioder. (P15, 15 år)

Resultatet visar att förvaltningsrätten använder olika uttryck och ordval beroende på om det är en flicka eller pojke som avviker. Enligt förvaltningsrätten blir konsekvensen för flickan att hon är utan omsorgspersoner när hon avviker medan konsekvensen för pojken är att han inte har en vuxen tillsyn. Det skapas en språklig användning som förändras beroende på om det är en flicka eller en pojke. Detta kan tolkas som att förvaltningsrätten upprätthåller dikotomin av manligt och kvinnligt och upprätthåller genuskontraktet där förvaltningsrätten genom sitt språkbruk visar på att kvinnan behöver omsorg. Pojkar beskrivs inte att behöva ha omsorg, vilket kan tolkas som att det baseras på normer av att pojkar ska vara starka. Vilket kan riskera ett osynliggörande av pojkarnas behov av omsorg (Hirdman 1988, s.60).

6.4 Miljö och umgänge

Att förvaltningsrätten beskriver att ungdomen befinner sig i olämpliga miljöer eller umgängen är vanligt förekommande i domarna. I sju av flickdomarna diskuteras detta olämpliga umgänge eller miljö kopplat till missbruk. Att förvaltningsrätten diskuterar att ungdomen befinner sig i missbruksmiljöer är också något som förekommer i fyra av pojkdombarna. Mer förekommande i pojkdombarna är dock att pojken blir omhändertagen på grund av att man umgås med kriminella personer eller befinner sig i kriminella miljöer. Detta förekommer i åtta pojkdombarna.

Polisen har vid ett flertal tillfällen uttryckt oro för att XX umgås i kriminella kretsar där det bl.a. förekommer droger samt finns ett stort våldskapital. Detta är enligt förvaltningsrättens mening mycket oroväckande och den senaste tiden tycks han ha vistats i dessa miljöer allt oftare. (P7, 18 år)

Många av pojkdombarna beskrivs på liknande sätt, att man umgås i kretsar med kriminalitet, att det förekommer droger och i vissa fall våld. I dessa domar är en stor anledning till omhändertagandet att de befinner sig i en miljö som anses vara skadlig för ungdomen. I flickdomarna är det tre flickor som beskrivs röra sig i kriminella kretsar. Att flickor mer sällan omhändertas på grund av kriminalitet visar också tidigare forskning på, Hamreby (2004) beskriver att brottslighet är mindre vanligt hos kvinnor än hos män (s.137). I flickdomarna är det vanligare att umgänget och miljön är kopplade till missbruk (F6, F9, F11, F13, F14, F15, F16) och även detta bekräftar tidigare forskning. Ulmanen och Anderssons (2006) skriver i sin studie att det är något vanligare att omhänderta en flicka på grund av alkoholmissbruk än pojkar. Det kan tolkas att man utgår från traditionella könsroller då flickor generellt dricker mindre, men ändå omhändertas (s. 67). Det är dock viktigt att poängtera att den tidigare forskningen (Ulmanen och Anderssons 2006, Hamreby 2004) pratar om att bli omhändertagen på rekvisitet missbruk respektive brottslig verksamhet och att det i detta fall handlar om "annat socialt nedbrytande beteende" kopplat till olämplig miljö. Det säger dock något om samhällssynen på flickor samt pojkar och i vilka umgängen det är vanligt att de befinner sig i.

Hirdman (1988) beskriver att barn och unga föds in i kulturella figurer och tankemönster, det innebär att genus skapas och inte är något som varken kvinnan eller mannen föds till (s. 52). I domarna beskrivs många av pojkarna ha koppling till kriminalitet, samtidigt som flickor

tenderar att befinna sig i andra miljöer som anses vara skadliga, som exempelvis missbruksmiljöer. Hirdman (2001) beskriver genuskontraktet och isärhållandet mellan könen, för att skilja på vad som är kvinnligt och manligt (s.65–66). Pojkarna beskrivs i förvaltningsrättsdomarna oftare befinna sig i kriminella miljöer vilket kan kopplas till typiska manliga uttryck. Flickorna däremot beskrivs sällan i förvaltningsdomstolen som kriminella utan istället att de hamnar i andra riskfyllda situationer. Det kan tolkas som att det upprätthålls ett isärhållande mellan könen och att domstolen förstärker bilderna av vad som är manlig samt kvinnlig utsatthet inom olika miljöer och umgängen. Utifrån domarna samt förvaltningsrättens bedömning visar resultatet att flickor samt pojkar generellt är utsatta samt behöver skyddas gentemot olika umgänge och personer.

En aspekt som endast kan ses i flickdomarna är att det är riskfyllt för flickorna att umgås med äldre män och att detta enligt förvaltningsrätten anses vara olämpligt umgänge. Fyra av flickdomarna (F7, F6 F14, F15) diskuterar detta som en grund för omhändertagande.

Det framgår att hon röker samt att hennes vänskapskrets inkluderar personer som är fyra år äldre än henne och som tycks ha ett avancerat beteende. Det har sedan en tid tillbaka funnits en klar oro för att XX vistas i riskmiljöer (F7, 12 år)

I citatet här ovan beskriver förvaltningsrätten att hennes umgänge består av äldre personer, vilket även diskuteras i dom F15. I dom F14 specificeras det att de äldre personerna hon umgås med bland annat är män. I dom F6 diskuteras också olämpligt umgänge med män, genom att flickan har sexuellt umgänge med dem. I pojkdomarna specificeras inte vilka personer de umgås med, ingen pojkdom diskuterar att de umgås med äldre personer eller specifika kön.

Ponnert (2007) diskuterar problembilder som finns i LVU-utredningar och beskriver manifesta symtom. Manifesta symtom innebär att problemen är synliga eller tydliga för omvärlden att observera. Ett av dessa symptom för flickor är att umgås med äldre, män eller kompisar, och detta lyfts fram som ett nedbrytande och normbrytande beteende inom LVU-utredningar (s.120–123). Detta stämmer överens med vårt resultat, att det är flickor som lyfts fram som normbrytande genom att umgås med män och äldre personer samtidigt som ingen liknande motivering eller diskussion förs hos pojkarna. I tidigare forskning samt i domarna är inte pojkarnas sexuella utsatthet lika framträdande som hos flickorna. Ulmanen och Andersson (2006) diskuterar att fler flickor än pojkar uppger att de blivit utsatta för sexuella

övergrepp (s.67). Forskningen visar att pojkar också blir sexuellt utsatta, men det är inget som får ett tydligt fokus, det är flickorna som framstår som utsatta och som är i behov av skydd. Detta skulle möjligtvis kunna få konsekvenser för både pojkarna och samhällets syn på sexuell utsatthet att det endast är flickorna som lyfts upp som de sexuellt utsatta.

6.5 Sexuellt beteende och partnerskap

Sexuellt beteende och/eller partnerskap förekommer i totalt sex domar, fyra flickdomar (F4, F7, F14, F15) och två pojkdomar (P2, P15). I en flickdom (F7) skrivs det inte explicit ut att det är ett sexuellt beteende som berörs men vi tolkar förvaltningsrättens formulering som att det är inom ramen för en sexuell kontext.

I utredningen går att läsa att en familjehemssekreterare i januari 2023 har fått kännedom om klart olämpliga bilder och konversationer på XX telefon (F7, 12 år)

Flickan i domen är 12 år gammal och även om de inte specificerar vad de olämpliga bilderna samt konversationerna handlar dras slutsatsen att det är inom en sexuell kontext.

I genomläsningen av domarna uppmärksammades två domar (F14, P15) som upplevdes motsägelsefulla i argumentationen kring partnerskap samt att utsättas för risker eller utsätta någon annan för risk inom en sexuell kontext. Domarna i fråga berör en flicka samt en pojke. I flickdomen förs en diskussion kring riskerna med hennes pojkvän:

Några är dessutom äldre män som setts hålla om henne eller som bjudit henne på alkohol och cigaretter. XX har en pojkvän som är mycket äldre än henne, och det sätt som de är involverade i varandra anser förvaltningsrätten faller in under olämpligt umgänge där risken är uppenbar att XX utsätts för sexuella övergrepp. (F14, 13 år)

Flickans relation med den äldre pojkvännen bedöms enligt förvaltningsrätten som olämplig där hon riskerar att utsättas för sexuella övergrepp i relationen. Förvaltningsrätten beskriver dock inte några konkreta bevis på att flickan faktiskt utsätts sexuellt, den enda motiveringen kring det är i citatet här ovan. I flickans fall är hennes äldre pojkvän, samt att hon umgås med äldre män en av anledningarna till att hon blir omhändertagen.

I pojkens fall anses det inte som en relevant uppgift för bedömningen kring 3 § LVU att han har en flickvän som är under 15 år, även om förvaltningsrätten skriver att det kan vara olämpligt.

Socialnämnden har bl.a. anfört att XX har en flickvän som är under 15 år och att detta kan vara olämpligt. Detta har förnekats av XX. Förvaltningsrätten konstaterar härvid att oaktat hur det förhåller sig med den saken är det inte en uppgift som är relevant för bedömningen av om XX är i behov av vård enligt 3§ LVU (P15, 15 år)

I pojkens fall är han inte utsatt för en risk i förhållandet, vilket innebär att förvaltningsrätten inte anser att förhållandet är en grund till omhändertagandet. Intressant är att pojken (P15) utsätter sin flickvän för en risk genom att ha en relation med henne och att det i hennes fall hade kunnat vara en grund för ett omhändertagande enligt 3 § LVU. Trots detta skriver förvaltningsrätten inte något kring att den olämpliga relationen är en risk gentemot någon annan, endast att det inte är relevant för bedömningen. Detta överensstämmer med att Hamreby (2004) beskriver att pojkars konsekvenser av sina sexuella handlingar inte används i bedömningen av deras uppförande (s. 178). Jämför man med dom P2 kan man se att det är först när beteendet riskerar att skada pojken själv som förvaltningsrätten anser att det är relevant för domen.

I en av flickdomarna beskrivs hennes sexuella utsatthet:

Att XX riskerar att *utsättas* för sexuell exploatering av andra personer är som utgångspunkt inte en omständighet som enligt förvaltningsrättens mening kan läggas henne till last. Att hon kontinuerligt söker kontakter på ett sätt som förstärker denna risk är dock allvarligt, särskilt sett till hennes unga ålder. (F4, 12 år).

Här växer en motsägelsefull bild fram av förvaltningsrättens bedömning. Å ena sidan beskriver förvaltningsrätten att hon inte kan läggas till last för riskerna att utsättas för sexuell exploatering. Samtidigt som nästa mening pekar mot att hon själv söker upp situationerna och därför utsätter sig för risk. Hennes omhändertagande baseras till stor del på de risker kring sexuell exploatering som förekommer. Ulmanen och Andersson (2006) beskriver att inom delar av den sociala barnvården finns en ensidig fokusering på sexuella handlingar hos flickor och att dessa riskerar att skymma pojkarnas ansvar samt att begränsa friheten hos flickor. Detta leder till att flickor blir skuldbelagda för övergrepp (s.70). Detta är något man kan tolka i dom F4, man omhändertar flickan för de övergrepp hon riskerar att utsättas för, vilket kan leda till en skuldbeläggning. I ytterligare två flickdomar återfinns samma sorts argumentation. I dom F6 beskrivs det att hon blivit utsatt för ett sexualbrott i samband med att hon avvikit samt att hon träffat samt haft sex med olika män som hon fått kontakt med via

nätet. I domen beskriver förvaltningsrätten att sexualbrottet inte kan läggas henne till last men samtidigt beskriver de att hon genom att träffa män utsätter sin hälsa och utveckling för en påtaglig risk att skadas.

Kvinnan är underordnad mannen då det är mannen som är normen i samhället. Ett problem som kommer med detta, som Hirdman kallar underordningsproblematiken är att kvinnan som underordnad och offer problematiseras medan förövaren, mannen, står diskret och tyst bredvid. Det är offret som får de ifrågasättande kommentarerna om varför de exempelvis inte kämpar emot (Hirdman 2001 s.75). Som ovan nämnt beskriver förvaltningsrätten att flickorna inte ska läggas till last för att ha blivit sexuellt utsatta. Samtidigt kan det tolkas som att rätten utgår från ett genusmönster i samhället som lägger mer uppmärksamhet på offrets beteende och att kvinnan därför blir problematiserad. Utifrån resultatet lyfter förvaltningsrätten upp flickornas sexuella utsatthet i större utsträckning än pojkarnas och att det därför är flickorna som behöver skyddas från denna typ av miljöer. Förvaltningsrätten gör bedömningen att flickorna behöver skyddas då de själva inte på egen hand kan eller vill bryta det destruktiva umgänget. Genom ett omhändertagande får flickan nya förutsättningar att ta sig ur miljön som riskerar att skada henne sexuellt.

I en pojkdöm beskrivs följande problematik:

XX sexualiserade och aggressiva beteende avviker från grundläggande normer (...) XX försätter sig i risksituationer genom att ha kontakt med flera äldre okända människor på internet, och det kan inte uteslutas att de vill utsätta honom för brott. Vidare utsätter han sina klasskamrater och personal på skolan för sitt sexuellt utagerande beteende i form av bland annat verbala kränkningar och vissa fysiska närmanden. (P2, 11 år)

En skillnad som uppstår i flickdomarna och pojkdomen är att pojken blir omhändertagen på grund av ett sexuellt beteende som skadar andra, medan flickorna själva varit utsatta för ett brott och hamnat i riskfyllda situationer. Pojken (P2) beskrivs ha ett riskfyllt beteende genom att kontakta okända människor på internet, men detta är inget som förvaltningsrätten lägger någon större vikt på i utredningen. Det största fokuset är istället på att pojkens beteende skadar andra. Schlytter (1999) beskriver att fyra flickdomar av de 400 domarna i hennes studie har sexuellt beteende som en central anledning till tvångsvården (s.91), men att ingen pojke omhändertas på denna grund. Hon beskriver att normerna kring domarna inte är könsneutrala. Flickor blir omhändertagna på andra grunder än pojkarna. Inga pojkar beskrivs

exempelvis som sexuellt utmanande, att de riskerar att göra någon gravid eller att pojken “lever ut sin sexualitet”, vilket framkommer bland flickdomarna (ibid. s.93). Samtidigt som detta är något som flickorna blir bedömda på, vilket skapar särskilda flicknormer. Att ingen pojke omhändertas av denna eller liknande anledning går inte heller att finna i vårt resultat, så är denna studies resultat delvis samma. Dock har pojken i dom P2 ett sexualiserande beteende, men som är mer kopplat till ett utåtagerande beteende mot andra, något som inte beskrivs i Schlytters (1999) undersökning.

6.6 Psykisk ohälsa

Ytterligare ett tema som framgick i domarna var psykisk ohälsa. I fyra av flickdomarna beskrevs den psykiska ohälsan som ett argument till att flickan behövde vård enligt LVU.

Hennes skolgång har blivit lidande, och hon har vidare problematik kring sitt psykiska mående som hon behöver få hjälp med av professionella aktörer inom vården. (F2, 15 år)

I citatet går att utläsa att hon behöver vård och behandling för sitt psykiska mående. I dom F11 samt i dom F8 nämns också att flickornas självskadeproblematik utgör det socialt nedbrytande beteendet. I dom F7 tas också upp att det psykiska måendet har kommit till uttryck i form av suicidtankar. I både F7 och F8 förs ett resonemang av förvaltningsrätten där ungdomarnas problematik inte får vara rena symptom på en eventuell neuropsykiatrisk diagnos. En neuropsykiatrisk diagnos får inte vara en grund till LVU enligt RÅ 2010 ref 24.

Domstolen vill samtidigt framhålla att den omständighet att en ung person mår *psykiskt dåligt* eller har till exempel en *neuropsykiatrisk diagnos*, aldrig på egen hand kan motivera ett ingripande med stöd av LVU (jämför Högsta förvaltningsdomstolens avgörande i RÅ 2010 ref.24). (F7, 12 år)

I ytterligare en flickdom (F3) går att utläsa flickans självskadeproblematik som ett argument till omhändertagande i nämndens yrkande. Det står dock inte explicit utskrivet i förvaltningsrättens bedömning men deras bedömning grundar sig i nämndens yrkande och utredning.

Det som går att koppla till psykisk mående i pojkdombarna är i P8 och P5, men då kopplat till deras brottsliga (P5) eller våldsamma (P8) beteende samt att förvaltningsrätten också hänvisar

till samma RÅ som i citatet ovan. När förvaltningsrätten hänvisar till RÅ 2010 ref.24 i pojkdomarna använder de istället för psykisk ohälsa, psykiatrisk grundproblematik eller psykisk störning. Den psykiska ohälsan uttrycks olika i pojk-och flickdomar och nämns inte som psykisk ohälsa i pojkdomar utan istället som grundproblematik eller störning.

Detta kan kopplas till tidigare forskning där Schlytter (1999) skriver att det är skillnad i hur flickors respektive pojkars psykiska problematik beskrivs. Hennes resultat visar att det i förvaltningsrättsdomar läggs vikt vid flickors psykiska ohälsa. Den psykiska ohälsan beskrivs kopplat till suicidförsök och självskadebeteende. Det beskrivs som att de skadar sig själva och har en psykisk problematik men att detta inte beskrivs i pojkdomarna (s.120-121). Resultatet av denna studie är likt Schlytters (1999) resultat, som nämnt ovan att flickors psykiska ohälsa beskrivs genom suicidförsök och självskadebeteende och att deras självdestruktiva beteende är grund till omhändertagande. I endast en pojkdom, P8, diskuterar förvaltningsrätten tydligt psykisk ohälsa.

Det framgår att han under en längre tid utsatt andra barn och vuxna för fara genom att använda sig av våld och hot om våld. Ett beteende som även innebär att han själv försätter sig i situationer som är allvarliga och potentiellt farliga för honom. Vidare kan noteras att han relativt detaljerat resonerat kring våldshandlingar som han hotat utföra, och att han burit kniv. Han har även i närtid använt våld mot ett husdjur. Sammantaget finner rätten att XX uppvisat ett beteende som ger anledning till stor oro. Det är uppenbart att han mår mycket dåligt och att han är i behov av professionell och omfattande hjälp (P8, 15 år)

Förvaltningsrätten beskriver att pojken mår mycket dåligt kopplat till hans utåtagerande samt våldsamma beteende och att han är i behov av professionell hjälp. Pojken har en intellektuell funktionsnedsättning och förvaltningsrätten beskriver att diagnosen inte enbart är ett symptom på hans utåtagerande beteende men att det kan förklara beteendet till viss del.

Förvaltningsrätten hänvisar till RÅ 2010 ref.24 när de diskuterar pojkens diagnos. I pojkdom P5 diskuterar förvaltningsrätten att han har ett brottsligt beteende samt att pojken har en psykiatrisk grundproblematik i form av en ADD diagnos. Domen diskuterar dock inte tydligt att han har en psykisk ohälsa. Förvaltningsrätten skriver även i denna dom att hans psykiatriska grundproblematik inte endast kan förklara hans beteenden men att diagnosen kan påverka hans beteenden. Resultatet visar på att psykisk ohälsa diskuteras till större del hos flickdomarna som grund till omhändertagande då den psykiska ohälsan hos flickor tenderar

att riktas mot flickan själv i form av att de skadar sig själva. Samtidigt som den psykiska ohälsan inte diskuteras i lika stor utsträckning i pojksdomarna och att den psykiska ohälsan när de väl diskuteras är kopplad till ett utåtagerande beteende och diagnos hos pojkarna. Den psykiska ohälsan är heller inte grund till omhändertagande hos pojkarna, istället är grunden kriminellt eller utåtagerande beteende.

Att begreppet psykisk ohälsa inte nämns och diskuteras vidare och läggs vikt i pojksdomar trots att det kan vara aktuellt i de två pojksdomarna kan också kopplas till Hirdmans (1988) begrepp dikotomi om kvinnligt och manligt inom genuskontraktet. Att må psykisk dåligt beskrivs endast i flickdomarna och detta kan kopplas till att vara ett typiskt mående för flickor, vilket upprätthåller dikotomin om manligt och kvinnligt och dess normer. Där kvinnan ses som svag och mannen som stark. Där mannen besitter en fysisk och psykisk styrka som endast mannen kan ha (Hirdman 2001, s.50). Att förvaltningsrätten endast diskuterar flickors psykiska ohälsa kan kopplas till att rätten är med och skapar dikotomin om att flickor är svaga och att detta endast är något som bör diskuteras i flickdomar. Istället diskuteras pojkars våldsamma eller kriminella beteende i rätten, vilket är typiska manliga egenskaper och som upprätthåller manlighet. Rätten är med och bidrar till en könsnorm om kvinnan som svag och mannen som stark (Hirdman 1988, s.60).

Hirdman (2001) beskriver att genusordningen upplevs som självklar och att den därför inte alltid ifrågasätts (s.76). Att pojkars psykiska ohälsa inte uttrycks i domarna innebär att rätten fokuserar på beteenden som är typiska för pojkar och riskerar att osynliggöra pojkars psykiska ohälsa. Tidigare forskning visar att pojkar i mindre utsträckning uppger sig eller tycks lida av internaliserade psykiska och känslomässiga problem. Vogel (2012) skriver att det kan förstås som att de istället kanalisera sina känslor i godkända maskulina uttryck, vilket historiskt sett har varit mer våldsamt och aggressivt än flickor. Detta betyder dock inte att de behöver må psykiskt bättre (s.37). Att förvaltningsrätten inte uppmärksammar deras psykiska mående gör dock att detta hamnar i skymundan samt upprätthåller dikotomin och isärhållningen om vad som anses vara manligt och kvinnligt. Ifall rätten istället hade uttryckt psykisk ohälsa i domarna hade det varit med till att ifrågasätta den manliga normen och göra den mindre legitim (Hirdman 1988, s.57). Det kan då ifrågasättas hur rätten beaktar barnets bästa i form av könsstereotypa normer där de värderar psykisk ohälsa olika beroende på kön.

Ponnert (2007) beskriver också att en socialsekreterare navigerar i olika perspektiv som de inte har specialistkompetens inom, i LVU-utredningar. Exempelvis inom det psykologiska

eller medicinska perspektivet (s.125). Ansökan om tvångsvård grundar sig bland annat i nämndens och socialsekreterares bedömningar. Att förvaltningsrätten och nämnden diskuterar den unges psykiska ohälsa betyder att de navigerar i olika perspektiv som de inte har specialistkompetens inom. Detta kan anses märkligt, att bedöma att det finns ett vårdbehov på grund av psykisk ohälsa utan att vara sakkunnig. I endast en dom som berör psykisk ohälsa har en läkare uttalat sig kring problematiken. I domen går att utläsa att hennes beteende inte anses vara ett uttryck för hennes neuropsykiatriska diagnoser enligt en läkare och en specialist i psykiatri (F4). I de andra domarna framkommer det inte ifall bedömningen av den psykiatriska problematiken rådfrågats av en sakkunnig. Ponnert (2007) menar vidare att rättssystemet påverkar socialsekreterare och att de anpassar både form och innehåll i utredningarna, för att förvaltningsrätten ska ta ett beslut som leder till enlighet med bedömningen (s.261). Det finns en moralisk övertygelse hos nämnden om att tvångsomhändertagandet är det som är bäst för barnet (ibid. s.186). Nämnden yrkar på omhändertagandet och anpassar därför innehållet för att få ett bifall på sin ansökan. Det blir dock underligt att föra ett resonemang om en specifik vård och indirekt kring barnets bästa, utan att ha sakkunskap eller expertkunskap kring ämnet.

6.7 Våld

Något som också går att finna i förvaltningsrättens argumentation och för att motivera ett omhändertagande är olika typer av utåtagerande beteende. Något som uppmärksammas är dock att det utåtagerande beteendet beskrivs olika i pojk- och flickdomar. Ett exempel på hur en pojksdom beskrivs är följande:

(...) han varit inblandad i många våldsamma och hotfulla händelser. När något går emot honom brusar han lätt upp och hamnar i konflikter där han uttalar allvarliga hot och ibland även agerar ut fysiskt. (P18, 15 år)

Ytterligare tre pojkar (P8, P10, P12) beskrivs ha ett våldsamt beteende samt att två pojkar beskrivs vara misstänkta eller fällda för misshandel (P9, P14). Pojkarna i domarna beskrivs som hotfulla och att de tar till våld i olika situationer. Tvångsomhändertagandet enligt rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" är i flera pojksdomar (P8, P10, P12, P18) till stor del baserat på deras våldsamma beteende och i argumentationen är det tydligt att deras våld är farligt gentemot andra. Ett exempel är domen här under.

Av nämndens utredning framgår att XX främsta problematik kretsar kring det *våld han utsätter andra för*. Det framgår att XX har nära till att ta till våld och att han inte ser konsekvenserna av sitt handlande eller känner någon ånger över sitt beteende. (P10, 15 år)

Det finns även pojksdomar (P3, P7, P16) som berör våld men där fokuset ligger på att de antingen umgås i våldsamma umgängen eller att de själva riskerar att utsättas för våld, på grund av deras kriminella umgänge.

Diskussioner kring utåtagerande beteende förekommer också i fyra flickdomar (F3, F4, F9, F14). Något som uppmärksammas är hur förvaltningsrätten väljer att beskriva flickornas utåtagerande beteende. Jämfört med pojksdomarna där det utåtagerande beteendet beskrivs med ord som våld, allvarliga våldsbrott, misshandel, är det i flickdomarna endast utskrivet att de har ett utåtagerande beteende eller mycket utåtagerande och gränslöst beteende.

Hon har bl.a. uttryckt tankar om att allvarligt skada sig själv, underlåtit att gå i skolan och uppvisat ett *mycket utagerande* och gränslöst beteende. (F3, 16 år)

I domen där citaten ovan återfinns är utåtagerande beteende en stor del av omhändertagandet. Hon har uppvisat ett aggressivt beteende samt utsätter sig själv för fara genom riskfyllt och destruktivt beteende. Hennes våld är riktat både mot sig själva och mot andra, något som skiljer sig från pojksdomarna där våldet endast beskrivs vara riktat mot andra. Dock så framgår det inte i förvaltningsrätten eller i nämndens beskrivning vad hennes beteende egentligen innebär och vad som menas med ett utagerande beteende. Generellt är beskrivningen av det utåtagerande beteende mindre beskrivet i flickdomarna än i pojksdomarna, det är enklare att förstå vilken typ av våld det handlar om i pojksdomarna och att det faktiskt handlar om våld. Ordet våld nämns inte i flickdomarna utan beskrivs istället med begrepp som "utåtagerande beteende", vilket upplevs diffust. Endast i dom F4 framgår vad som menas med hennes utåtagerande beteende, där det går att utläsa att det handlar om ett verbalt utåtagerande beteende.

Resultatet visar på att pojkars utåtagerande beteende beskrivs i andra termer kring våld än flickorna, pojkarna beskrivs generellt som mer utåtagerande än flickorna. Detta då deras våldsamma beteende tenderar att ha en annan karaktär än flickornas. Kopplat till tidigare forskning visar Schlytters (1999) studie att det endast är pojkar som är aggressiva med inslag av våld mot andra (s.119). Vilket delvis stämmer in på vårt resultat. Även Hamreby (2004)

nämner att våld förekommer mer bland pojkar (s.167). Att pojkar till större del är våldsamma kan kopplas till Hirdmans (1988) genusystem samt hennes resonemang kring kulturella figurer (s.52) och tankemönster. En man föds inte med specifika egenskaper, han har blivit formad genom socialisering, kulturen runt sig samt genom sekler till vissa typiska maskulina egenskaper, exempelvis att visa sig hård och stark (Hirdman 2001, s.62–63). Detta kan vara en förklaring till att pojkarna i domarna beskrivs ha ett beteende som är mer utåtagerande, då det kan tolkas som att de har lärt sig att detta beteende är ett sätt att uttrycka sin maskulinitet på. Detta efter att ha sett hur andra män i samhället och inom sin kultur har betett sig under deras uppväxt och liv. I detta fall kan våldet vara ett uttryck för den hårdhet de förväntas leva upp till. Vilket också kan kopplas till en studie som beskrivs i Ulmanen och Svensson (2006) där det bland annat görs en tolkning av att våldsamt är ett sätt att bekräfta och upprätthålla maskulinitet (s.73).

Hamreby (2004) skriver att samhället har olika regler för vad som anses vara ett acceptabelt beteende för flickor och pojkar. Vidare visar hon på att detta är ett internationellt historiskt mönster och där flickor blir bedömda hårdare i förhållande till det som de verkligen hade gjort sig skyldiga för (s.172). Hamreby (2004) menar att när det finns olika förväntningar och normer för naturliga och accepterade beteenden hos pojkar och flickor leder det till att olika saker bedöms som avvikande. Exempelvis antagandet om att pojkar är aggressiva men inte flickor, kan resultera i att denna aggressivitet ses som onormalt och ses patologiskt hos flickor. När flickor uppträder våldsamt och aggressivt gentemot sin omgivning är det större sannolikhet att de blir föremål för åtgärder då deras beteende inte stämmer överens med omgivningens förväntningar om vad ett normalt flickbeteende är (s.173).

Är det då flickorna som är mer våldsamma eller bedöms deras våld hårdare för att det avviker från flicknormer? Flickor har snävare gränser och mindre tolerans från omgivningen att avvika från den förväntade normen, vilket betyder att minsta lilla förskjutning i beteendet är en avvikelse. Det betyder att flickor inte behöver vara mer "reellt"-avvikande utan snarare kan det vara så att deras avvikande beteende uppfattas som mer allvarligt eftersom hon är just en flicka (Hamreby 2004, s.137). Kanske är det detta som kan ses i vårt resultat där det räcker för flickor att uppvisa ett utåtagerande beteende för att det ska klassas som ett avvikande beteende, medan det för pojkarna är ett våldsamt beteende som förvaltningsrätten grundar sin argumentation på.

7. Avslutande diskussion

Syftet med denna studie har varit att undersöka hur förvaltningsrätten i LVU-domar gällande 3 § LVU argumenterar och diskuterar barnets bästa samt omhändertagande på rekvisitet, annat socialt nedbrytande beteende. Detta genom frågeställningarna: Hur motiverar och diskuterar förvaltningsrätten rekvisitet “annat socialt nedbrytande beteende” hos flickor respektive pojkar enligt 3§ LVU? Hur motiverar och diskuterar förvaltningsrätten barnets bästa utifrån omhändertagande av flickor och pojkar enligt 3§ LVU?

Studiens resultat och den tidigare forskning som redovisats i denna studie beskriver på många sätt en liknande situation när det kommer till rekvisitet, “annat socialt nedbrytande beteende”. Vi har sett att det finns generella skillnader i vad flickor och pojkar blir omhändertagna på. I flickdomar förekommer det oftare omhändertagande på grund av avvikelser, sexuellt beteende och psykisk ohälsa samtidigt som det är vanligare för pojkar att vara våldsamma eller att befinna sig i kriminella umgängen. Däremot ser vi att det finns skillnader gentemot den tidigare forskningen, detta exempelvis kring sexuellt beteende och Schlytters (1999) studie där hon diskuterar att det är endast flickor som blir omhändertagna på sexuellt beteende (s.91). I vår studie har vi även en pojke som blir omhändertagen på grund av hans sexuella beteende, vilket visar på att det skett en förändring. Schlytters (1999) studie och mycket av den tidigare forskningen vi tillhandahållit i studien är relativt gammal och det säger något om vårt samhälle och normsystem att vi fortfarande ser stora likheter. Det visar hur integrerade de olika könsrollerna är i vårt samhälle. Det har stundvis varit svårt att veta hur vi skulle dela upp resultatet av studien och våra olika teman, då många delar går in i varandra och att man sällan bara blir omhändertagen på grund av endast ett beteende. En komplex bild av rekvisitet “annat socialt nedbrytande beteende” har växt fram, där det framkommer att barnen som omhändertas ofta har flera olika problem. Dessa problem leder tillsammans till att de försätter sig i skadliga situationer och till att de tvångsomhändertas.

Pojkarnas problematik inom ramen för “annat socialt nedbrytande beteende” tenderar att vara liknande de andra två rekvisiten i 3 § LVU “missbruk” och “brottslig verksamhet”. I pojkdombarna har alla utom fyra pojkar (P2, P8, P12, P15) koppling till brottslighet eller missbruk. Samtidigt som flickornas problematik uppfattas mer komplex och varierad, även om det i flickdomarna också diskuteras kring flickans missbruk och i enstaka fall brottslighet.

Det finns dock en större variation i beteenden som anses nedbrytande och som förekommer oftare i flickdomar än pojkdome. Detta blir intressant i relation till tidigare forskning där Mattson (2016a) beskriver att institutionsvården är utformad för kriminalitet och missbruk samt att insatserna därför är mer anpassade efter pojkeproblematik (s.414). Problematiken som finns hos flickorna är inte lika central inom vården, då vården inte fokuserar på exempelvis psykisk ohälsa utan är mer utformad efter att behandla kriminalitet eller missbruk. Detta leder till att de eventuellt inte får hjälp med den problematik som är grunden för deras omhändertagande.

Förvaltningsrättens diskussioner och argumentationer kring barnets bästa har i de flesta domar inte skrivits ut explicit, det är endast i en dom förvaltningsrätten diskuterar barnets bästa anpassat till barnet i domen. Lagtexten kring barnets bästa i LVU används i drygt hälften av domarna, vilket gjort att det inte alltid varit lätt att navigera i hur förvaltningsrätten faktiskt argumenterar för att omhändertagandet är barnets bästa. Enligt lagstiftningen ska barnets bästa alltid tas i beaktande i varje beslut som rör barn, vilket innebär att förvaltningsrätten alltid måste besluta i enlighet med barnets bästa. Tidigare har vi diskuterat att det kan tolkas som att förvaltningsrätten anser att ett tvångsomhändertagande är barnets bästa i domarna då de bifaller nämndens ansökan om LVU. Förvaltningsrättens bedömning och argumentation kring socialt nedbrytande beteende skulle därför kunna tolkas vara en koppling till barnets bästa och hur de argumenterar kring det. Resultatet tyder på att flickor har mindre handlingsutrymme att agera utanför normen jämfört med pojkar. Innebär detta att barnets bästa ser annorlunda ut beroende på vilket kön barnet har eftersom kön verkar påverka på vilka grunder barnet blir omhändertagen? Barnets bästa beskrivs implicit i domarna och det är svårt att uppfatta tydliga könsskillnader i bedömningen kring vad som anses vara bäst för barnet. Att barnets bästa inte skrivs ut tydligt i domarna leder till att det är svårt att uppfatta könsskillnader kring vad som anses som en flickas bästa och en pojkes bästa. Vi anser att förvaltningsrätten som ett högt uppsatt organ borde skriva ut och benämna barnets bästa så att det blir mer tydligt hur beslutet beaktar barnets bästa.

Både barnets bästa och socialt nedbrytande beteende är diffusa termer, vilket ger utrymme för subjektiva tolkningar. På det sätt barnets bästa är konstruerat skapar utrymme för att väga in könsnormer. Detta då barnets bästa är tolkningsbart och likaså “annat socialt nedbrytande beteende”. Det kan vara anledningen till att flickor bedöms på andra grunder och har mindre handlingsutrymme än pojkar. Detta då det i barnets bästa och i rekvisitet “socialt nedbrytande

beteende” finns utrymme för att beakta könsnormer och subjektiva tolkningar kring vad som är barnets bästa och ett normbrytande beteende. Förslagsvis behövs en konkretisering av rekvisitet “socialt nedbrytande beteende” för att förhindra att flickor och pojkar bedöms olika i förvaltningsrätten.

Genomgripande har Hirdmans (2001) genusteori använts som teoretisk grund. Att implementera genusteorin på barnets bästa har varit svårt då det inte skrivits ut explicit i domarna och att det därför är svårt att ge en generell könsskillnad. Mer än i resonemanget i stycket här ovan, där vi spekulerar kring barnets bästa och genus. Generellt har det varit svårt att applicera en teori på barnets bästa då så mycket baseras på underförstådda antaganden och detta är en brist i studien, precis som att barnets bästa av denna anledning inte fått lika mycket utrymme. Det har samtidigt fungerat bra att implementera ett genusperspektiv på rekvisitet “annat socialt nedbrytande beteende” då det finns tydliga skillnader mellan könen. Det har gett oss en större förståelse, med hjälp av både teori och tidigare forskning, vad bakgrunden är till att förvaltningsrätten bedömer kön på olika sätt.

8. Referenslista

Ahrne, Göran & Peter Svensson (2015). Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber. s.8–16

Barnombudsmannen (2021). *Det här är barnkonventionen*.

<https://www.barnombudsmannen.se/barnkonventionen/om-barnkonventionen/> [Hämtat: 2023-04-17]

Boréus, Kristina (2015). Texter i vardag och samhälle. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber. s.156–175

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Eldén, Sara (2020). *Forskningsetik, vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Lund: Studentlitteratur AB

Hamreby, Kerstin (2004). *Flickor och pojkar i den sociala barnvården - Föreställningar om kön och sociala problem under 1900-talet*. Diss. Umeå: Umeå Universitet.

Hirdman, Yvonne (1988) Genussystemet – reflektioner kring kvinnors sociala underordning. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, nr 3:1988. s.49–63

Hirdman, Yvonne (2001). *Genus - om det stabilas föränderliga former*. Malmö: Liber AB

Justesen, Lise & Nanna Mik-Meyer (2011) *Kvalitativa metoder - Från vetenskapsteori till praktik*. Lund: Studentlitteratur AB

Lindgren, Simon (2014). Kvalitativ analys. I: Mikael Hjerm, Simon Lindgren & Marco Nilsson (red.). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. Malmö: Gleerups utbildning AB, s.29–43

Mattsson, Tina (2016a) *Kön, makt och socialt arbete. I: Anna Meeuwisse, Hans Swärd, Sune Sunesson, Marcus Knutagård (red.). Socialt arbete: En grundbok.* Stockholm: Natur & Kultur. s.414–427

Mattsson, Titti (2002). *Barnet och rättsprocessen: rättssäkerhet, integritetsskydd och autonomi i samband med beslut om tvångsvård.* Doktorsavhandling. Lund: Juristförlaget, Akademibokhandel

Mattsson, Titti (2016b) *Juridik och socialt arbete. I: Anna Meeuwisse, Hans Swärd, Sune Sunesson, Marcus Knutagård (red.). Socialt arbete: En grundbok.* Stockholm: Natur & Kultur. s.198–214

Ponnert, Lina (2007). *Mellan klient och rättssystem. Tvångsvård av barn och unga ur socialsekreterares perspektiv.* Doktorsavhandling. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet

Proposition 1980/90:28 Om vård i vissa fall av barn och ungdomar

Riksdagen (2022). *Utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU är klar.*
<https://www.riksdagen.se/sv/aktuellt/2022/mar/1/utredningen-barnets-basta-vid-fortsatt-var-d-enligt-lvu-ar-klar/> [Hämtat: 2023-04-17]

Schlytter, Astrid (1999) *Kön och juridik i socialt arbete.* Lund: Studentlitteratur AB

SFS 1990:52 Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga

SFS 2018:1197 Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter

Socialstyrelsen (2020a). *LVU handbok för socialtjänsten.* Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2020b). *Barnets rättigheter och barnkonventionen.*
<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/barn-och-unga/barnets-rattigheter-och-barnkonventionen/> [Hämtat: 2023-04-17]

Statens institutionsstyrelse (2023) *Vård av unga - LVU*
<https://www.stat-inst.se/var-verksamhet/var-d-av-unga/> [Hämtat: 2023-05-26]

Sveriges radio (2023). *Forskare: Flickor görs ansvariga för övergrepp - de själva utsatts för* <https://sverigesradio.se/artikel/forskare-flickor-gors-ansvariga-for-overgrepp-de-sjalva-utsatts-for> [Hämtat: 2023-04-17]

Svensson, Eva-Maria (2001). Barnets bästa i främsta rummet. Reflektioner utifrån en konferens om Barnets bästa som rättsligt begrepp i Tromsø 4–7 januari 2001. *Utbildning och demokrati*, 10(2). s.39–50

Tärnfalk Micheal, Charlotte Alm (2021). Social worker motivations and organisational prerequisites for care of children who commit crimes – the best interests of the child or the protection of society? *European journal of social work*. 24(1), s.21–33.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet
https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf [Hämtat: 2023-05-30]

Ulmanen Petra, Gunvor Andersson (2006). *Svensk social barnavård ur ett könsperspektiv 1993–2003: En litteraturgenomgång*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse (Sis)

Vogel Andersson, Maria (2012). *Särskilda ungdomshem och vårdkedjor, om ungdomar kön, klass och etnicitet*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet

Wenneberg (2001). *Socialkonstruktivism - positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber AB

Widén, Per (2019). Kvalitativ textanalys. I: Andreas Fejes & Robert Thornberg (red.). *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber

Rättsfallsförteckning

Högsta förvaltningsdomstolen

RÅ 2010 ref. 24.